

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
Навчально-науковий інститут права НУВГП
Навчально-науковий інститут агроєкології та землеустрою НУВГП
Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у
Рівненській області
Рівненський обласний осередок ГО «Всеукраїнська екологічна ліга»

Регіональна науково-практична конференція
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДООХОРОННОГО
ЗАКОНОДАВСТВА

Збірник тез
10 червня 2022 року

Рівне 2022

УДК 349.6

Збірник тез учасників Регіональної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми природоохоронного законодавства», 10 червня 2022 року, м. Рівне: НУВГП, 2022 – 68 с.

Редакційна колегія

Мошинський В.С. – ректор НУВГП, д.с-г.н., професор; **Савіна Н.Б.** – проректор НУВГП з наукової роботи та міжнародних зв'язків, д.е.н., професор; **Цимбалюк В.І.** - директор навчально-наукового інституту права НУВГП, к.ю.н., професор; **Прищепя А.М.** – директор навчально-наукового інституту агроекології та землеустрою НУВГП, керівник Громадської організації «Рівненський обласний осередок Всеукраїнської Екологічної Ліги», д.с-г.н., професор; **Міщук І.В.** - заступник директора ННП, завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін; к.ю.н., професор; **Гришко В.І.** - заступник директора ННП, завідувач кафедри відновного правосуддя та приватної детективної діяльності, к.пед.н.; **Бедункова О.О.** - заступник директора ННІАЗ д.б.н., професор; **Швець О.М.** - заступник директора ННП, в.о. завідувача кафедри правових природоохоронних дисциплін, к.ю.н.; **Мельничук Ю.І.** - заступник директора ННП, доцент кафедри правових природоохоронних дисциплін, к.філос.н.; **Овдіюк В.П.** - директор Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Рівненській області.

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування
(протокол № 6, від 26 листопада 2022 р.)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Прищепка А.М., Статник І.І. Злочини екоциду внаслідок російської збройної агресії в Україні.....	5
Бедункова О.О., Гунтік І.І. Правові основи екологічної освіти.....	8
Мороз О.Т., Клименко В.О., Бедунков Г.В. Удосконалення природоохоронного законодавства – шлях до вирішення екологічних проблем України	12
Самороков В.О., Киричук Б.С. Деякі аспекти об'єкту та предмету кримінальних правопорушень проти довкілля.....	16
Ціпан Ю.Р., Бедункова О.О. Понятійний апарат екологічності рекреаційного використання лісу	21
Яхнюк А.О., Шостак О.О., Бедункова О.О. Проблеми імплементації директиви вропейського союзу про повені в Україні.....	23
Киричук Б.С., Міщук І.В. Екоцид: наслідки та ціна незаконного російського вторгнення в Україну	28
Позивайло К.С., Лобченко Г.О. Правове регулювання агролісівництва для післявоєнного відновлення природних ресурсів.....	32
Гришко В.І., Чикун Т.В. Історія розвитку земельних правовідносин в часи Київської Русі	33
Корнева Т.В. Проблемні питання проведення заходів природоохоронного контролю при переміщенні товарів на митну територію України під час воєнного стану	38
Швець О.М., Красько З.В. Спалювання сухого листя: наслідки для довкілля та правопорушника	41
Пасічнюк В.Б. Окремі аспекти адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства в Україні	45
Пісоцька Ю.Т. Вплив російського вторгнення на ґрунти і навколишнє середовище України	48
Стріла І.В. Адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією у сфері земельних відносин	51
Фурманчук І.В., Якимчук М.Ю. Правове регулювання охорони лісів	57
Чикун Т.М. Екологічні проблеми територіальних громад	60

ВСТУП

Регіональна науково-практична конференція «Актуальні проблеми природоохоронного законодавства» присвячена Всесвітньому дню охорони довкілля, який щорічно відзначається 5 червня.

Історія відзначення Всесвітнього дня охорони довкілля розпочалася 11 травня 1971 року з того, що генеральному секретареві ООН надійшло звернення, яке підписали 2200 діячів науки й культури з 23 країн світу. Вони попереджали людство про безпрецедентну небезпеку, що загрожує йому у зв'язку із забрудненням довкілля: «Або ми покінчимо із забрудненням, або воно покінчить із нами». щодо щорічного проведення Всесвітнього дня охорони довкілля 5 червня.

Офіційно Всесвітній день охорони довкілля був заснований Генеральною асамблеєю ООН на її 27-й сесії 15 грудня 1972 року (резолюція № A/RES/2994 (XXVII)). Також була заснована нова організація в системі ООН — Програма ООН по навколишньому середовищу, під егідою якої з тих пір і відзначається всім світовим співтовариством щорічно День охорони довкілля.

Ця дата стала однією з найважливіших подій екологічного календаря та одним із основних способів привернути увагу світової громадськості до проблем довкілля, а також стимулювати політичний інтерес і відповідні дії.

Святкування цього Дня розраховане на те, щоб привнести людський фактор у питання охорони довкілля; дати народам світу можливість активно сприяти стійкому й справедливому розвитку; сприяти розумінню того, що основною рушійною силою зміни підходів до природоохоронних питань є громади; а також роз'яснити корисність партнерських відносин, щоб у всіх країн і народів було більш безпечне та благополучне майбутнє.

Питання охорони довкілля набуло особливого значення з початком повномасштабної військової агресії РФ проти України. Як відомо, військові дії спричиняють значні проблеми екологічного характеру: від фізичного руйнування природних, в тому числі заповідних, об'єктів до забруднення всіх компонентів навколишнього середовища і накопичення військових відходів.

Відтак, там більшої актуальності набувають питання правового регулювання подолання екологічних наслідків війни в Україні зокрема, та й у цілому світі загалом.

УДК 349.9

ЗЛОЧИНИ ЕКОЦИДУ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ

Прищепя А.М., *д.с.-г.н., професор, директор (Національний університет
водного господарства та природокористування, м. Рівне)*

Статник І.І., *к.с.-г.н., доцент (Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне)*

Зростання антропогенного тиску на довкілля, виникнення екологічних загроз, катастроф у мирний час призводить до неповторних втрат екологічних систем та зміни функціонування біосфери на глобальному рівні [1-4]. Посилення цих процесів відбувається під час збройних конфліктів [4]. Женевська конвенція регулює використання методів та засобів ведення війни. Забороняється використовувати засоби ведення бойових дій, які можуть заподіяти тривалу шкоду навколишньому середовищу, призводити до цілковитого руйнування екологічних систем та деградації природно-територіальних комплексів. Разом з тим в Україні спостерігаємо порушення таких міжнародних угод країною агресором. Наслідками військового конфлікту є екологічні злочини (злочини проти довкілля), в тому числі злочини екоциду [5-6]. Питанням екоциду займалися чимало видатних науковців, таких як Девід Кротт, С.М. Мохончук, М.П. Куцевич, А.В. Фокін, Ю.О. Решетов, Ф.І. Кожевников, І.І. Карпець, Г.А. Гончаренко, та інші, які сформували понятійний апарат, змістове насичення терміну «екоцид», визначили, об'єкт, предмет та імплементувати екоцид, як злочин у національне законодавство.

Мета дослідження - проаналізувати злочини екоциду внаслідок російської збройної агресії в Україні. Об'єкт дослідження - безпека природи як середовища проживання людини. Предмет дослідження - рослинний світ, тваринний світ, атмосфера, водні ресурси, а також можуть виступати земля, надра, інші компоненти екосистеми і космічний простір. Під час дослідження використані методи системного аналізу та системного підходу.

Згідно літературних джерел визначено, що під екоцидом розуміють таку діяльність, що призводить до знищення рослинного, тваринного світу, призводить до отруєння (значного забруднення токсичними небезпечними речовинами) атмосферного повітря, водних ресурсів, що може призвести до екологічної катастрофи локального, регіонального або глобального рівня. Військові дії на території України можуть становити екоцид, оскільки наслідком їх є часткове пошкодження або руйнування екологічних систем, зокрема природно-заповідних територій, завдання шкоди біорізноманіттю та здоров'ю людини.

В українському законодавстві, зокрема в Кримінальному кодексі ст.141 екоцид визнаний екологічним злочином [6-7]. Ознаки, критерії, форми екоциду представлено на рис.1.

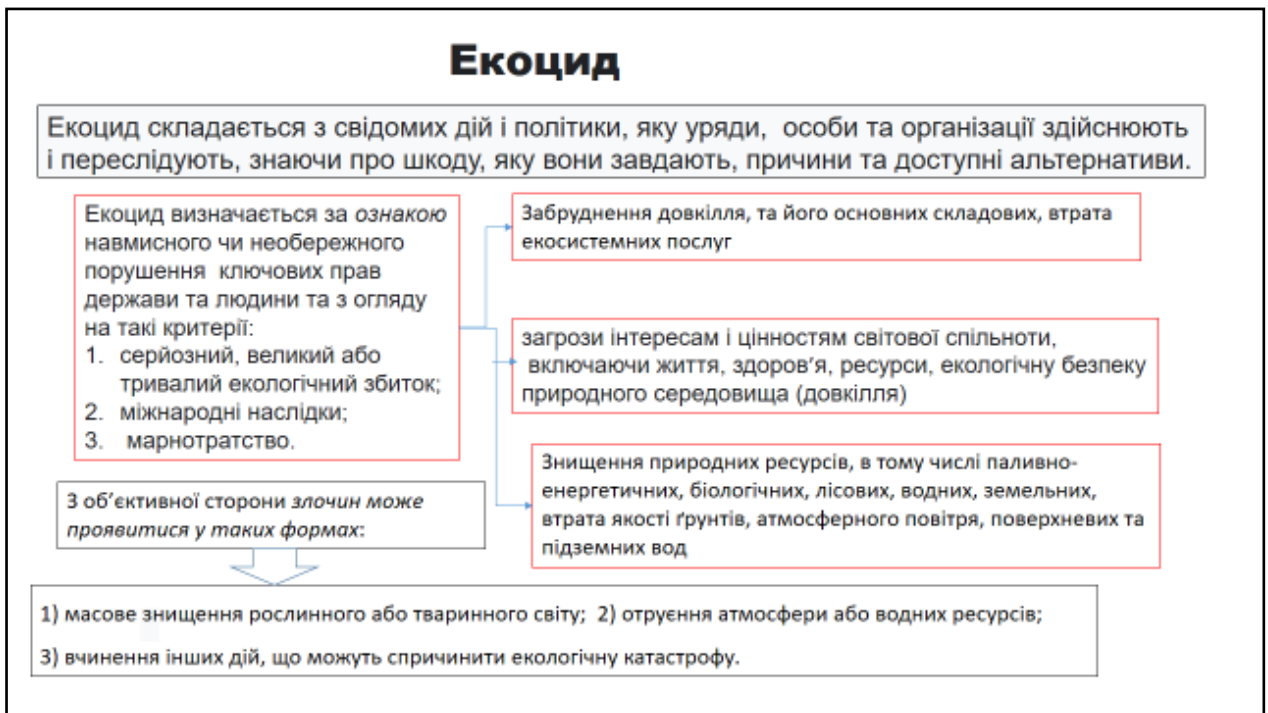

Рисунок 1 - Ознаки, критерії та форми прояву екоциду, як екологічного злочину

Повномасштабне вторгнення Росії на територію України призводить до значних екологічних наслідків, а саме забруднення навколишнього середовища, що перевищує в сотні разів норми екологічної безпеки, знищення особливо цінних територій, винищення природних ресурсів. Нами визначені одні з основних наслідків військових дій впродовж лютого-травня 2022 року. (рис.2). До них відносимо пошкодження та загроза рослинному та тваринному світу на третині природоохоронних територій півдня, сходу, півночі України, що зосереджені на 1,2 млн га ПЗФ, та виділені в 900 заповідних територій різного природоохоронного статусу. Під загрозою знищення опинилися 14 Рамсарських об'єктів та 200 територій Смарагдової мережі.

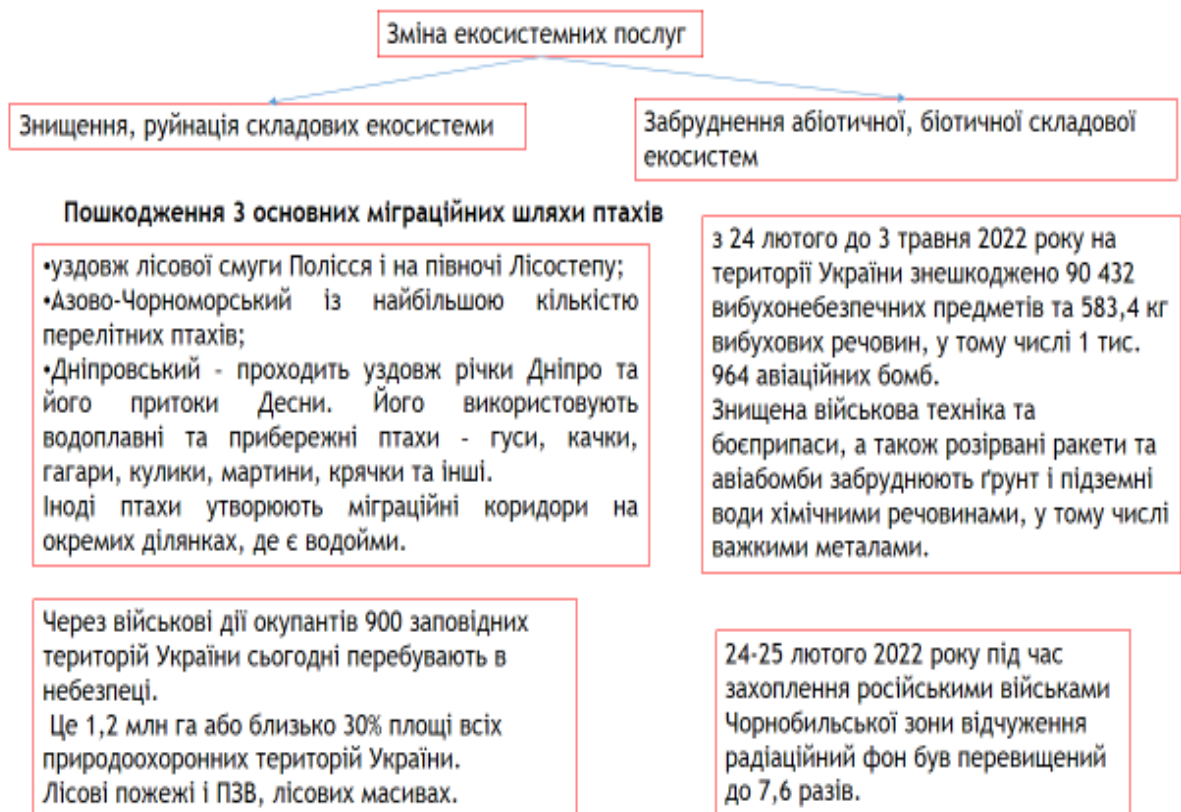

Рисунок 2 - Форми прояву екоциду внаслідок військової агресії на території України

Таким чином, сучасна екологічна ситуація, яка склалась на території України створює загальнонаціональну загрозу для майбутніх поколінь, формування в регіонах непридатних для безпечного проживання та збалансованого розвитку територій та має і матиме в майбутньому міжнародні наслідки, які стосуються загроз інтересам і цінностям світової спільноти, включаючи життя, здоров'я, ресурси, екологічну безпеку природного середовища (довкілля). Перед суспільством формується нове завдання удосконалення законодавства в частині розробки механізмів збору та оцінювання екологічних наслідків, збитків навколишньому середовищу. Потребують удосконалення, як правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в умовах військового конфлікту так і моніторинг стану довкілля (система спостереження, оцінювання та прогнозування екологічного стану складових довкілля). Це дозволить сформувати потужній інформаційно-

технологічних напрям, доступ до інформації, яка буде складати базу даних про наслідки змін у довкіллі та дозволить посилити доказову базу, щодо виявлення екоциду, як екологічного злочину нанесеному державі Україна російською агресією.

1. Клименко М. О., Прищепа А. М., Вознюк Н. М. Моніторинг довкілля : підручник. Київ : Видавничий центр Академія, 2006. 360 с. 2. Прищепа А. М., Лико С. М., Портухай О. І. Системний аналіз якості навколишнього середовища : підручник. Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 496 с. 3. Раціональне використання та відновлення водних ресурсів : колективна монографія / за заг. ред. В. П. Фещенка. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 250 с. 4. Екологічна безпека : підручник / М. О. Клименко та ін. Херсон : Олді-плюс, 2013. 366 с. 5. Webster's new world dictionary of the American Language. URL: <https://www.merriam-webster.com/>. 6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. 7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доп. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.

УДК 34.096:316.334.5

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Бедункова О.О., *д.б.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)*

Гунтік І.І., *здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),*

Від початку третього тисячоліття людство стрімко набуло усвідомлення вагомого значення природи як у збалансованому розвитку суспільства, так і у формуванні особистості людини. Процес оволодіння екологічними знаннями, вміннями та навичками набув цілеспрямованої організації і набув самостійного напрямку, який сформував екологічну освіту.

Так, екологічне виховання та інформування населення, підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі охорони довкілля названі в програмних документах найвизначнішого міжнародного форуму 20-го сторіччя в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), присвяченого навколишньому середовищу і сталому розвитку, одним із найважливіших і необхідних засобів здійснення переходу до гармонійного розвитку всіх країн світу [1]. Це положення підкреслюється і в

останніх міжнародних документах, зокрема міжнародний звіт "Ріо+5", "Керівництво з підготовки національних доповідей про виконання країнами "Порядку денного на 21 сторіччя" та ін.

20 грудня 2001 р. була введена в дію «Концепція екологічної освіти України», розроблена Колегією Міністерства освіти і науки України на виконання Постанови Верховної Ради України від 7.12.2000 р. "Про рекомендації парламентських слухань щодо дотримання вимог екологічного законодавства в Україні, напрямів реалізації та вдосконалення екологічної політики" і положень Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті схваленої II Всеукраїнським з'їздом працівників освіти. Документ передбачає, що екологічна освіта - це сукупність екологічних знань, екологічного мислення, екологічного світогляду, екологічної етики та екологічна культури [2].

Відтоді, Концепція екологічної освіти України є важливим регламентуючим державним документом, у якому зазначені стратегічні напрямки й тактичні завдання розвитку екологічної освіти всіх верств населення - від дитинства до старості - з метою формування екологічної культури і свідомості громадян, звичок і фундаментальних екологічних знань. Цей документ дає підставу для розробки й упровадження нових програм екологічної освіти й виховання як для дітей дошкільного і шкільного віку, так і для студентів проф-техучилищ, технікумів, коледжів і вузів, для керівників різних установ, фахівців різних профілів, галузей виробництва.

Відповідно до Концепції, до найголовніших завдань екологічної освіти належать: виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави й світу; відродження кращих традицій українського народу в у взаємовідносинах з довкіллям; формування усвідомлення безперспективності технократичної ідеї розвитку й необхідності заміни її на екологічну розвиток особистої відповідальності за стан довкілля; розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища.

Вивчення питання доводить значний внесок у формування екологічної свідомості дошкільної освіти, а на більш зрілих етапах – свою дієвість доводить неформальна екологічна освіта. Професійна екологічна освіта визнається більшістю аналітиків найбільш досконалою формою набуття екологічних знань та мислення.

Попри глибоке осмислення важливості екологічної освіти, на сьогодні в Україні зволікають з прийняттям закону «Про екологічну освіту» (хоча проект Закону існує ще з 2002 року) [3].

Проект Закону передбачає, що належна організація екологічної освіти – від рівня дошкільних закладів до кадрів вищих державних ешелонів влади і засоби масової інформації, дозволить запровадити екологізацію всіх сфер життя нашої країни.

Одночасно, в Законі України «Про Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року», що був прийнятим Верховною Радою в 2019 р., зазначено, що серед основних інструментів реалізації державної екологічної політики є підвищення рівня екологічної освіти. Серед очікуваних результатів цього закону передбачено запровадження безперервної екологічної освіти, включаючи заклади освіти, еколого-натуралістичні центри, секції та громадські організації [4].

Очевидно, що екологічна освіта в Україні потребує підтримки з огляду правових засад. Серед основних питань, на які варто звернути увагу при розвитку екологічної освіти слід виокремити законодавче забезпечення цілеспрямованого розвитку екологічної освіти. Такий пріоритетний напрямок діяльності держави є важливим чинником забезпечення екологічної безпеки та стійкого економічного розвитку країни. До того ж, формування відповідального ставлення населення до навколишнього природного середовища повинно бути системним і стосуватися підвищення екологічної освіченості людей різного віку, усіх соціальних прошарків та професійних груп через систему безперервної екологічної освіти та самоосвіти. Вдосконалення нормативно-правової підтримки екологічної освіти дозволить на будь-якому рівні приймати і

здійснювати екологічно виважені управлінські рішення, засновані на достатній поінформованості щодо екологічних наслідків господарської діяльності в конкретній місцевості, регіоні, країні, світі, а також здійснювати належний громадський контроль у справі екологічної безпеки.

1. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text. 2. Про Концепцію екологічної освіти в Україні. Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України N 13/6-19 від 20.12.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>. 3. Проект Закону про екологічну освіту № 2309 від 16.10.2002. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2309&skl=5. 4. Закон України «Про Основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

УДК 349.6

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА – ШЛЯХ ДО ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНИ

Мороз О.Т., старший викладач кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Клименко В.О., здобувач вищої освіти третього (phD) рівня, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Бєдунков Г.В., студент ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж»

НУБГП, м. Рівне

Охорона навколишнього природного середовища – одна з найактуальніших проблем сучасності. Науково-технічний прогрес і посилення антропогенного впливу на природне середовище неминуче призводять до загострення екологічної ситуації: виснажуються запаси природних ресурсів, забруднюється природне середовище, втрачається природний зв'язок між людиною і природою, погіршується фізичне і моральне здоров'я людей, життєвий простір. Останніми роками забруднення природного середовища досягло небачених масштабів.

За роки незалежності в Україні прийнято значну кількість законів та кодексів, що регулюють всю гаму еколого-правових відносин у державі. Діяльність нашої держави із забезпечення сталого розвитку в умовах євроінтеграції в системі природоресурсних, природоохоронних та антропоохоронних відносин загалом базується на конституційних принципах, які випливають зі статей 3, 13, 16, 50, 66 Конституції України [1] і які знаходять своє відображення в положеннях Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., зокрема в статтях про принципи охорони навколишнього природного середовища та участь України в міжнародному співробітництві (статті 3 та 71 відповідно) [2].

Розвиток природоохоронного законодавства як необхідний фактор усунення екологічних проблем України визначено метою державної екологічної політики на найближче десятиліття: «досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне

довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем» [3].

Удосконалення діяльності із забезпечення екологічної безпеки, запобігання негативному техногенному впливу на довкілля та ліквідації екологічних збитків, пов'язаних з господарською діяльністю - пріоритетний напрямок розвитку природоохоронного законодавства.

Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки розроблено відповідно до ст. 16 Конституції України, якою визначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [1]. Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу України. Відбувалися структурні деформації народного господарства, за яких перевага надавалася розвитку в Україні сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості. Незважаючи на те, що зазначені питання досить докладно регулюються чинним законодавством, його норми потребують подальшої регламентації та вдосконалення.

Екологічна політика як комплекс засобів і заходів, спрямованих суспільством і державою на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання природокористування, охорони природи та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян, має два виміри – нормативний і регуляційний. Перший – це система правил і норм, другий – це конкретні дії для охорони навколишнього середовища. Зміст і структура природоохоронних заходів потребують уточнення суті, мети, цілей, принципів, завдань, способів та основних напрямів екологічної політики. Методологічною основою державної екологічної політики владних структур усіх рівнів є відповідні норми

Конституції України. Метою екологічної політики в Україні на сучасному етапі має стати збалансування запитів людини, можливостей природи та технологій виробництва шляхом планомірного формування навколишнього середовища, якість якого забезпечила б можливість сталого розвитку суспільства.

Законодавство у сфері охорони довкілля сьогодні дозволяє забезпечувати збереження якості довкілля України. У нього входять Конституція України, Водний кодекс України, Лісовий кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Цивільний кодекс України, а також такі Закони України: "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про охорону атмосферного повітря", "Про екологічну експертизу", "Про природно-заповідний фонд України", "Про тваринний світ", "Про відходи", Земельний кодекс України, Кодекс України "Про надра".

Безперечно основною проблемою є забезпечення дотримання вимог зазначених законів. Не менш важливим є і удосконалення природоохоронного законодавства. При цьому, удосконалення може відбуватись не лише шляхом ухвалення нових законів. Цілком можливим і доцільним є внесення змін до чинних законів.

Одним із основних засобів забезпечення виконання вимог законодавства у сфері захисту довкілля та використання природних ресурсів є інститут юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Система юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону навколишнього середовища містить цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність. Проте сьогодні, норми, що регулюють це питання, не відповідають світовій практиці та сучасним реаліям, наслідком чого є наявність у суспільстві такого явища, як екологічно-правовий нігілізм. Незадовільний рівень дотримання природоохоронного законодавства та екологічних прав і обов'язків громадян та незабезпечення принципу невідворотності відповідальності за його порушення є однією з першопричин екологічних проблем в Україні. Отже, набуває актуальності питання вдоско-

налення юридичної відповідальності за порушення вимог екологічного законодавства за допомогою їх перегляду. Загострення екологічних проблем в Україні та у світі потребують швидкого законодавчого врегулювання з боку держави та змушують повертатися до питання щодо його оновлення та вдосконалення.

З метою формування екологічної культури у суспільстві, виховання дбайливого ставлення до природи, раціонального використання природних ресурсів здійснюється екологічне просвітництво у вигляді поширення екологічних знань про екологічну безпеку, інформацію про стан довкілля та використання природних ресурсів. Екологічна освіта, у тому числі, інформування населення про законодавство в галузі охорони навколишнього природного середовища, здійснюється органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, засобами масової інформації, а також освітніми установами, закладами культури, музеями, бібліотеками, природоохоронними установами, організаціями спорту та туризму, іншими юридичними особами.

Для ефективності системи запобігання екологічним правопорушенням та злочинам проти довкілля, зниження рівня його забруднення та зменшення негативного впливу на життя та здоров'я людей необхідно підвищити адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері охорони природи та використання природних ресурсів, проте під час визначення розмірів стягнень необхідно враховувати мінімальну заробітну плату, індекс інфляції та низку інших економічних чинників у нашій країні. Наступним кроком є приведення статей Особливої частини Кримінального кодексу України, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти довкілля, у відповідність до європейських стандартів, визначених Директивою № 2008/99/ЄС. Вважаємо також за доцільне запровадження в українське законодавство адміністративно-господарських або фінансових санкцій щодо юридичних осіб за порушення екологічного законодавства.

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. Донецьк : Сталкер, 2004. 64 с. 2. Закон України про охорону навколишнього природного середовища. Київ : Парлам. вид-во, 1999. 55 с. 3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 02.06.2022).

УДК 343.3/.7

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОБ'ЄКТУ ТА ПРЕДМЕТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Самороков В.О., старший викладач кафедри спеціальних юридичних дисциплін (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

Киричук Б.С., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне).

Відповідно до Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст. 50). Крім того, кожен зобов'язаний не заподіювати шкоди природі та відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66) [1].

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що кримінальні правопорушення проти довкілля посягають на суспільні відносини у сфері охорони конституційного права громадян на безпечне довкілля, а також у сфері охорони й відтворення навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки людства.

З огляду на це, вважаємо за потрібне розглянути загальну характеристику, а саме – об'єкт та предмет кримінальних правопорушень проти довкілля.

Родовим об'єктом таких протиправних діянь є суспільні відносини, які забезпечують охорону довкілля, його наукове обґрунтоване раціональне використання і відтворення природних ресурсів, охорону нормального екологічного стану біосфери.

У залежності від безпосереднього об'єкта, котрий визначається під час кваліфікації, всі кримінальні правопорушення проти довкілля можна поділити на такі види:

1) *кримінальні правопорушення проти екологічної безпеки*: ст.236 «Порушення правил екологічної безпеки», ст.237 «Невжиття заходів щодо кваліфікації наслідків екологічного забруднення», ст.238 «Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення» та ст.253 «Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля»;

2) *кримінальні правопорушення у сфері землекористування, охорони надр й атмосферного повітря*: ст.239 «Забруднення або псування земель», ст.239¹ «Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель», ст.239² «Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах», ст.240 «Порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин», ст.240¹ «Незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину», ст.241 «Забруднення атмосферного повітря» і ст.254 «Безгосподарське використання земель»;

3) *кримінальні правопорушення у сфері охорони водних ресурсів*: ст.242 «Порушення правил охорони вод», ст.243 «Забруднення моря», а також ст.244 «Порушення законодавства про континентальний шельф України»;

4) *кримінальні правопорушення у сфері використання лісових ресурсів, захисту рослинного й тваринного світу*: ст.245 «Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу», ст.246 «Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу», ст.247 «Порушення законодавства про захист рослин», ст.248 «Незаконне полювання», ст.249 «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом», ст.250 «Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів», ст.251 «Порушення ветеринарних правил» та ст.252 «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду» [3].

Варто зауважити, що більшість диспозицій статей, якими передбачено відповідальність за кримінальні правопорушення проти довкілля, є *бланкетними*, тому необхідно з'ясувати, яким саме законодавством регулюються правовідносини, пов'язані з використанням та охороною відповідного природного ресурсу (зокрема, землі, надр, вод, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу тощо).

Ознаки злочинів проти довкілля містяться у таких нормативно-правових актах як: Законах України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про поводження з радіоактивними відходами», «Про екологічну експертизу», «Про тваринний світ», «Про природно-заповідний фонд України», «Про мисливське господарство та полювання», «Про рослинний світ», «Про Червону книгу України», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення»; Земельному кодексі, Лісовому кодексі, Водному кодексі; Постановах Кабінету Міністрів України, що затверджують «Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами», «Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку», «Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами», окремих інструкціях (наприклад, Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ питних і технічних підземних вод, затвердженої наказом Державної комісії по запасах корисних копалин від 4 лютого 2000 р. № 23), ППВСУ «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17 та інші [2, с. 116-117].

Переходячи до питання про *склади кримінальних правопорушень*, зазначимо, що вони є складними, оскільки поряд з основним безпосереднім об'єктом має місце також додатковий безпосередній об'єкт (який, у свою чергу, може бути як факультативним, так і обов'язковим). У ролі додаткового обов'язкового об'єкту може виступати життя та здоров'я потерпілого, його

власність чи інші матеріальні блага (зокрема, це стосується ст.ст.236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 245 ККУ та інших статей) [3].

Відповідно, *предмет кримінального правопорушення* є обов'язковим у таких складах. Прикладами предметів протиправних діянь у сфері довкілля можуть бути: підприємства, споруди, пересувні засоби під час проектування чи експлуатації (ст.236 ККУ), територія, що зазнала екологічного забруднення (ст.237 ККУ), відомості про екологічний стан та захворюваність населення (ст.238 ККУ), землі цільового призначення (ст.ст.239, 254 ККУ), надра й корисні копалини (ст.240 ККУ), внутрішні морські води (ст.243 ККУ), континентальний шельф (ст.244 ККУ), лісові масиви, насадження (ст.245 ККУ), дикі звірі та птахи (ст.248 ККУ), продукти, сировина та корми тваринного походження (ст.251 ККУ) тощо [2, с.117].

Вважаємо, що актуальним також залишається питання про *відмежування кримінальних правопорушень проти довкілля від кримінальних правопорушень проти власності*. Розглянемо різницю на прикладі ст.246 «Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу», ст.248 «Незаконне полювання» та ст.249 «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом». Так, самі ці кримінальні правопорушення вчиняються шляхом обернення (наприклад, лісу на пні, дичини у лісі, риби у природних водоймах) у свою власність, тобто благ які, хоч і мають об'єктивну цінність, проте не створені повністю або частково працею людини. Інакше кажучи, предметом цих злочинів виступають природні багатства в їх природному стані. Поряд з цим, саме такі дії щодо природних об'єктів, які вилучені з природного стану завдяки вкладеній праці людини, розглядаються залежно від способу посягання як викрадення чи інший злочин проти власності. Для прикладу, дії осіб, винних у заволодінні заготовленим чи складованим лісом, у незаконних вилові риби або добуванні водних тварин, що вирощуються підприємствами, організаціями чи приватними особами в спеціально влаштованих чи пристосованих водоймах, або незаконному заволодінні рибою, водними тваринами, виловленими цими юридичними або фізичними особами, а

також дикими тваринами і птахами, які перебувають у розплідниках і вольєрах, слід кваліфікувати як викрадення чужого майна чи інший відповідний злочин проти власності. У таких ситуаціях матеріальні об'єкти природи, пов'язані з виробничим процесом людини, складають предмет кримінальних правопорушень проти власності. Однак, погодьмося, що не можуть визнаватися майном об'єкти природи (наприклад, штучні лісосмуги, дерева, висаджені в населених пунктах тощо). Названі природні об'єкти є предметом саме кримінальних правопорушень у сфері довкілля, тобто є суто екологічними за своєю природою [2, с.116-117].

Насамкінець зазначимо, що у випадках притягнення до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти довкілля службових осіб, які вчинили їх із використанням свого службового становища, їх дії, за наявності необхідних підстав, мають кваліфікуватися також за тими статтями ККУ, якими передбачено відповідальність за злочини у сфері службової діяльності. Виняток становлять ст. 238 «Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення», а також ч.2 ст.248 «Незаконне полювання» [4].

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. **2.** Кримінальне право України. Загальна характеристика розділів Особливої частини. Частина перша / Цимбалюк В.І., Самороков В.О., Благодир А.А., Благодир С.М., Садовік В.П. Львів: Видавництво «Новий світ – 2000», 2019. 219 с. **3.** Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. №2341_III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №25. **4.** Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Верховного Суду України від 10 груд. 2004 р. №17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ЕКОЛОГІЧНОСТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСУ

Ціпан Ю.Р., здобувач вищої освіти третього рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), науковий керівник:

Бєдункова О.О., д.б.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

Лісові масиви, крім функції потужних екологічних фільтрів територій, забезпечують і важливі рекреаційні послуги. При цьому, рекреаційне навантаження порушує лісові біогеоценози. Це спричинюють витоптування живого надґрунтового покриву, ушкодження поверхневого коріння дерев, підросту та підліску, ущільнення лісової підстилки, поява несанкціонованих звалищ сміття тощо. Тому, важливим напрямком природоохоронної діяльності стало питання екосистемного методу облаштування рекреаційних лісів.

У світовій практиці даний напрямок спирається на концептуальні та методологічні підходи до раціонального проектування, здійснення та прогнозу екологічного використання різних видів рекреаційного використання лісових територій [1]. Науково-обґрунтовані положення екологічності використання лісу передбачають освоєння природного ресурсу без катастрофічних втрат для екосистем, що відповідає проміжному положенню серед принципів безперервного, невиснажуючого, багатоцільового та природоохоронного (заповідного) використання лісів. Екосистемний метод використання лісу базується на ландшафтному аналізі та синтезі, передбачає проектування систем лісогосподарських та рекреаційних заходів, режимів та об'ємів використання лісів на основі функціонального зонування з урахуванням соціального запиту та екологічних можливостей лісових біогеоценозів, із закладанням основ моніторингу стану лісового середовища та збереження біологічного різноманіття [2].

Українська термінологія в сфері екологічності лісової рекреації, представлена в ДСТУ 4904-2007 [3], поки не знаходить свого відображення в законодавчих документах. У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» (п. 6) подане визначення рекреаційно-оздоровчих лісів, до яких “відносяться лісові ділянки, що виконують рекреаційну, санітарно-гігієнічну та оздоровчу функцію, використовуються для туризму, зайняття спортом, санаторно-курортного лікування та відпочинку населення [4]. У Лісовому кодексі України даний термін використовується кілька разів, зокрема гл. 6 ст. 39 надає пояснення функцій, які виконують ліси рекреаційно-оздоровчої категорії; гл. 13 ст. 74 окреслює, що при використанні цієї категорії лісу для відпочинку “лісокористувачі повинні здійснювати роботи щодо їх благоустрою” [5]. У документі державного планування [6] активно згадується напрямок рекреаційного використання лісів та йдеться про необхідність нарощення екологічного та ресурсного потенціалу лісів. Саме ж розуміння екологічності рекреаційного використання лісу не згадується в жодному з представлених документів.

Очевидно, що з розвитком світових природоохоронних підходів до екологічності рекреаційного лісокористування, у вітчизняному законодавстві необхідний перегляд і розширення понятійного апарату, відповідно міжгалузевих потреб та сучасного світогляду.

1. Miller A. B., Blahna D. J., Morse W. C., Leung Y.-F., Rowland M. M. From recreation ecology to a recreation ecosystem: A framework accounting for social-ecological systems. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 2021. P. 100455. **2.** Filyushkina A., Widenfalk L. A., Nordström E.-M., Laudon H., Ranius T. Expert assessment of landscape-level conservation strategies in boreal forests for biodiversity, recreation and water quality. *Journal for Nature Conservation*. Vol. 67, 2022. P.126180. **3.** ДСТУ 4904-2007 Лісокористування рекреаційне. Терміни та визначення понять. Введ. 01.01.2009. К.: Держспоживстандарт України, 2010. 28 с. **4.** Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок : Постанова Каб. Міністрів України від 16.05.2007 р. № 733 : станом на 17 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-п#Text> (дата звернення: 06.06.2022). **5.** Лісовий кодекс України : Офіц. видання. Текст із змін та допов. станом на 7 трав. 2004 р. Київ : ІнЮре, 2004. 104 с. **6.** Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1777-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-р#Text> (дата звернення: 05.06.2022).

ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПРО ПОВЕНІ В УКРАЇНІ

Яхнюк А.О., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),

Шостак О.О., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),

науковий керівник: Бєдункова О.О., д.б.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

Затоплення – це тимчасове покриття земель водою. Дане поняття включає: річкові повені; повені, викликані гірськими потоками чи періодичними середземноморськими течіями; морські повені в прибережних зонах. Наслідками затоплень є знищення житла, сільськогосподарських культур, загибель худоби та людей. Види затоплень: флювіальне затоплення (повінь) - через перелив річок; півніальне (паводок) - через сильний дощ, що перевищує рівень, який здатні поглинути дренажні системи; прибережне - через екстремальний рівень приливів, шторми і дії хвиль. Затоплення є одними з найдорожчих стихійних лих [1, с. 6].

Кількість затоплень в останні роки почала збільшуватися. Як зазначено у дослідженні, проведеному Спільним центром досліджень Європейської Комісії й опублікованому у 2018 р. в журналі «Nature Climate Change», в наступні роки глобальне потепління призведе до збільшення людських жертв і економічних збитків, спричинених затопленнями.

Затоплення для Європи є найбільш масштабним та найчастішим типом катастроф, які кожного року спричиняють людські жертви та призводять до колосальних збитків. 2-3 травня 2022 р. шторм приніс дуже сильні дощі на південному сході Іспанії. За 24 години до 3 травня 2022 р. випало понад 200 мм опадів. Внаслідок цього, служби надзвичайних ситуацій відреагували на більше

150 інцидентів пов'язаних із погодою, було затоплено щонайменше 4 автомобільні тунелі [2]. Також, 4 жовтня 2021 р. на півночі Італії випала величезна кількість дощу, що спричинило повені та зсуви. Екологічне агентство повідомило про рекордні 181 мм опадів лише за 1 годину та понад 900 мм за 24 години. Було затоплено автомагістралі, залізничні шляхи та знищено один міст [3].

Україна, на жаль, не є винятком і також зазнає значної шкоди від впливу такого стихійного явища. Наприклад, 22-23 червня 2020 р. в Івано-Франківській області інтенсивність дощів склала 106-168 мм, що спричинило катастрофічні паводки, які призвели до трагічних наслідків: загинуло троє людей, підтоплено 250 населених пунктів, затоплено сільськогосподарські угіддя, зруйновано господарські об'єкти, в тому числі автодороги, мости, берегоукріплення [4].

Повені не знають кордонів між країнами та регіонами. Це означає, що управління ризиками повеней повинно носити транскордонний характер. Саме тому, була розроблена Директива 2007/60/ЄС про оцінку та управління ризиками повеней, яка визначає критерії оцінки ризиків повеней і управління ними для скорочення несприятливих наслідків повеней для здоров'я людей, навколишнього середовища, культурної спадщини та економічної діяльності у Європейському Союзі [5].

Директива про повені вимагає від держав-членів підходу довгострокового планування до зниження ризиків повеней в три етапи:

- держави-члени до 2011 року повинні були здійснити попередню оцінку ризику повеней, щоб визначити басейни річок та пов'язані з ними прибережні райони з потенційним ризиком затоплення;

- у тих випадках, коли існують реальні ризики збитків від повені або вони можуть вважатися ймовірними, до 2013 року держави-члени повинні були розробити карти ризику затоплень, що показують ступінь небезпеки, а також населення, яке знаходиться під загрозою затоплення. Карти ризиків затоплення

повинні відображати потенційні негативні наслідки, пов'язані зі сценаріями затоплення;

- до 2015 р. для цих зон повинні були бути розроблені плани управління ризиками затоплень. Ці плани повинні включати відповідні цілі та заходи для зменшення ймовірності затоплення та його потенційних наслідків. В них мають міститися усі етапи циклу управління ризиками повеней, але особлива увага має приділятися запобіганню ризикам затоплення та готовності до цих затоплень [6].

Після підписання (21 березня 2014 р. (Політична частина) та 27 червня 2014 р. (Економічна частина) та ратифікації (16 вересня 2014 р. (синхронно з Європарламентом)) Україною Угоди про асоціацію з Європейський Союзом для України почалась процедура її імплементації. Остаточна Угода набрала чинності 1 вересня 2017 р., після того як 11 липня 2017 р. Рада ЄС ухвалила остаточне рішення про укладення Угоди про асоціацію з Україною від імені Європейського Союзу. З того часу Україна почала покроково впроваджувати передбачені угодою положення. У жовтні 2016 р., відповідно до статті 3 Директиви 2007/60/ЄС, прийняті зміни до Водного кодексу України. Визначені компетентні органи (ДСНС, Мінприроди, Держводагентство). У жовтні 2017 р. Кабінетом міністрів України розроблені кроки впровадження Директиви 2007/60/ЄС, які прописані в Плані заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [7].

У свою чергу, Державною службою України з надзвичайних ситуацій здійснено такі кроки для імплементації Директиви 2007/60/ЄС в Україні: прийнято нормативно-правову базу щодо наближення національного законодавства до положень Директиви; оновлено склад Міжвідомчої комісії з імплементації Директиви, відповідно до наказу ДСНС від 23.03.2018 № 191, та щоквартально проводяться її засідання; забезпечено проведення попередньої оцінки ризиків затоплення.

Наразі Державною службою з надзвичайних ситуацій здійснюються заходи щодо розроблення карт загроз і ризиків затоплення, а також створюються їх основні Плани управління ризиками затоплення для окремих територій у межах районів річкових басейнів, що мають високий ризик затоплення, на 2023-2028 рр.

Станом на сьогодні, зафіксовано та проаналізовано 899 подій, пов'язаних із затопленнями, що призвели до значних негативних наслідків та які відповідають рівню надзвичайної ситуації. Найбільше подій, пов'язаних із затопленнями, що призвели до значних негативних збитків зафіксовано у районі басейну річки Дністер – 364 події (1941-2017 рр.).

Розрахункова палата неодноразово акцентувала увагу Уряду та Верховної Ради України на вирішення питань захисту населення на території України від шкідливої дії вод. Частина цих рекомендацій, зокрема, що стосується законодавчої політики, були враховані шляхом розробки нової Програми комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиса у Закарпатській області на 2002-2006 роки та прогноз до 2015 року, проте рекомендації в частині захисту Карпатського регіону так і не були реалізовані та залишаються актуальними понині.

Вивчення питання доводить, що, незважаючи на прийняті на вищому державному рівні рішення щодо здійснення заходів з попередження та усунення загрози паводкових катастроф, зокрема, у Закарпатській області та Карпатському регіоні, ситуація суттєво не поліпшується. Більшість аналітиків пов'язують це з відсутністю нормативно-правових актів у галузі управління та взаємодії водогосподарських організацій і служб сфери захисту від шкідливої дії вод, а також здійснення господарської діяльності на землях водного фонду, що ставить під загрозу забезпечення паводкового захисту.

Оприлюднено результати відомчих перевірок, які засвідчили, що протягом останніх десяти років урядом України не забезпечується виконання протипаводкового захисту населення на територіях, що належать до зони ризику. Повідомляється, що капітальні вкладення у водне господарство, яке має

безпосередній вплив на стан протипаводкового забезпечення країни, постійно зменшується, внаслідок чого зростає повенева загроза.

Одночасно, Директива про повені покращила координацію між Європейською комісією та державами-членами, зокрема через наглядову та моніторингову роль Комісії та спеціальної робочої групи. Держави члени, які були об'єктами аналізу, визнають позитивну роль Директиви у стандартизації оцінки та управління ризиками повеней.

І хоча в Україні створені нормативно-правові та організаційні засади планування та здійснення протипаводкових заходів, проблеми із фінансуванням призвели до неможливості виконання всіх планових результативних показників Загальнодержавної програми. Збільшилася кількість об'єктів незавершеного будівництва, попри наявність якого розпочалося будівництво нових об'єктів. Як результат, мало місце недотримання термінів введення об'єктів в експлуатацію. Руйнівна дія паводків, особливо на гірських та передгірських територіях призводить до значних негативних соціально-економічних наслідків та втрат, а ліквідація збитків, заподіяних стихією, обумовлює необхідність щорічної позапланової мобілізації додаткових фінансових ресурсів як державного, так і місцевих бюджетів.

1. Рекомендації кращої практики здійснення аудитів у сфері попередження і ліквідації наслідків затоплень, 2020. 38 с. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/IntCooperation/EUROSATWGAFADC/AFADCD/Good_Practice_Recom-Floods_ua.pdf. **2.** Spain – Floods in Valencia After 260mm of Rain in 24 Hours. URL: <https://floodlist.com/europe/spain-floods-may-2022>. **3.** Italy – Floods and Landslides in Liguria Region After 181mm of Rain in 1 Hour/ URL: <https://floodlist.com/europe/italy-liguria-floods-october-2021>. **4.** Загальні тенденції перебігу стихійних метеорологічних явищ в Україні та світі. URL: <https://dsns.gov.ua/news/ostanni-novini/127033> (дата звернення: 03.06.2022 р.). **5.** Григорьев А. А., Кондратьев К. Я. Природные и антропогенные экологические катастрофы. Классификация и основные характеристики. *Исследование Земли из космоса*, 2000. № 2. С.72–83. **6.** Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Офіційний сайт. URL: <https://dsns.gov.ua/news/ostanni-novini/110457> (дата звернення: 04.06.2022 р.). **7.** Директива № 2007/60/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС про оцінку і управління ризиками, пов'язаними з повенями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b29#Text (дата звернення: 04.06.2022 р.).

ЕКОЦИД: НАСЛІДКИ ТА ЦІНА НЕЗАКОННОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

*Киричук Б.С., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний
університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),*

науковий керівник:

*Міщук І.В., к.ю.н., доцент кафедри конституційного права та галузевих
дисциплін (Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне)*

Повномасштабне вторгнення військ Російської Федерації (далі – РФ) в Україну стало кульмінацією тривалої та виснажливої гібридної агресії проти нашої держави та потягло за собою низку гострих викликів не тільки соціально-психологічного характеру, але й екологічного. На сьогоднішній день важливим аспектом життя суспільства залишається впевненість у своїй безпеці. Адже, відповідно до ст.50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а також право на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [3].

Актуальність цієї теми також зумовлюється тим, що будь-яка війна – це катастрофа не лише для жителів країни, але й для довкілля. Повсякчас з'являються ризики ураження атомних електростанцій, підприємств хімічної промисловості та стратегічних об'єктів нафтового характеру. Відтак внаслідок військових дій спостерігаються зараження повітря, води, ґрунту – тобто всіх основних компонентів навколишнього природного середовища, а також знищення рослинного й тваринного світу з його унікальним біорізноманіттям.

У зв'язку з цим, мета дослідження полягає у встановленні та аналізі негативних наслідків довготривалого впливу війни РФ проти України на екологічну ситуацію в державі.

З огляду на те, що повномасштабна війна по всій території України почалася не так давно, можна зробити висновок, що на даний момент

публікацій та досліджень у цій сфері є недостатньо. Однак ця тема починає активно вивчатися такими вітчизняними вченими, як Гардашук Т.В., Лубкович Н.З., Потіха О.Б., Райчук Л.А., Швиденко К.І. та інші. Окремої уваги заслуговують дослідження учасників Київської школи економіки, котрі спільно з Офісом Президента України та Міністерством економіки України реалізують проект «Росія заплатить», а також громадської організації Центр екологічних ініціатив «Екодія», яка починала свою діяльність з пропагування відновлювальних джерел енергії, а сьогодні допомагає встановлювати наслідки російсько-української війни.

Екологічна ситуація, яка виникла і продовжує погіршуватися в умовах збройної агресії за своїм негативним характером та масштабами є безпрецедентною в нашій історії. На підставі статей Кримінального кодексу України ми можемо стверджувати, що РФ цілеспрямовано чинить екоцид на території України. Кунцевич М. з цього приводу робить висновок, що об'єктивна сторона такого кримінального правопорушення виражається через вчинене діяння, а також через первинні (зокрема, ушкоджене навколишнє природне середовище) та похідні наслідки, котрі, у свою чергу, виявляються у створенні реальної загрози настання надзвичайної екологічної ситуації [4, с.85]. У такому випадку, постраждає не тільки довкілля, але й більшість населення України.

Безвідмовним доказом таких тверджень вважаємо те, що з першого дня нападу війська РФ відзначились ядерним тероризмом. 24 лютого вони окупували об'єкти Чорнобильської АЕС, зокрема сховища відпрацьованого ядерного палива та об'єкт «Укриття». Через рух важкої бронетехніки радіаційний фон навколо зони відчуження зріс. Уночі 4 березня російські війська обстріляли Запорізьку АЕС, яка є найбільшою в Європі, і зрештою окупували станцію та розмістили на її майданчику військову техніку.

6 та 10 березня окупанти обстріляли ядерну установку фізико-технічного інституту в Харкові. Як і атомні станції, цей інститут має статус ядерного

агента. За умови фізичної руйнації установки, назовні може вийти ядерне паливо і радіоактивні елементи.

25 лютого за 12 миль від українського морського порту «Південний» в місті Южне (біля Одеси) військовий корабель РФ обстріляв танкер-хімовоз «Millennial Spirit» під прапором Молдови, який перевозив 600 тонн мазуту та дизеля. У разі витоку це могло загрожувати всім живим організмам у цій частині акваторії Чорного моря.

Окремим видом стратегічних інфраструктурних об'єктів стають ємності нафтових складів. Так, зокрема, пожежі на нафтобазах у Житомирській та Рівненській областях внаслідок ракетних ударів військ РФ зумовили викид в повітря таких шкідливих сполук, як оксиди азоту, аміак, сірчистий ангідрид, бензпирен, оксиди вуглецю [1]. Здається, що сьогодні вплив на здоров'я людини через такі викиди непомітний, однак, на нашу думку, не варто гарантувати, що наслідки не з'являться через декілька років.

Станом на 20.05.2022 громадська організація «Екодія» збила дані про 216 кримінальних правопорушень проти довкілля. Весь цей список можна поділити на декілька категорій, а саме: енергетична безпека, пошкодження промислових об'єктів, ядерна безпека, вплив на морські екосистеми та інші протиправні дії. Серед найбільш резонансних діянь військ РФ вони вважають витік аміаку на підприємстві «Сумихімпром», влучання снаряду в склад з пінополіуретаном на Київщині, обстріл очисних споруд Васильківського експлуатаційного цеху водопостачання та водовідведення, а також влучання в Авдіївський коксохімічний завод. Станом на 20.05.2022 найбільше кримінальних правопорушень зафіксовано в Харківській (30), Київській (26), Луганській (26) та Запорізькій (21) областях [5, с.24].

Ці дані також підтверджує омбудсман Денисова Л., котра заявила, що в нашій державі вже зафіксували понад 100 випадків екоциду та 1200 фактів негативного впливу на довкілля з боку військ РФ, що може призвести до екологічної катастрофи [2].

Як стверджують у Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України, у світовій практиці майже немає прикладів отримання відшкодувань за шкоду навколишньому природному середовищу в результаті воєнних дій [6]. Відтак з першого дня війни згадане Міністерство використовує всі можливі інструменти, щоб спостерігати та фіксувати, в яких розмірах війська РФ завдають шкоди довкіллю України. Таким чином, ми можемо сказати, що Україна може стати першою державною у світі, яка отримає репарації, контрибуції чи гуманітарні реституції за шкоду, нанесену військами РФ по довкіллю України.

З цієї причини виникає питання: то як змусити РФ відповісти за всі злочини, у тому числі щодо довкілля? На жаль, РФ підготувалася до такого розвитку подій, а тому з 2016 року вона не є стороною Римського статуту. Це, у свою чергу, означає, що Міжнародний кримінальний суд (до компетенції якого належить переслідування осіб, відповідальних за масштабні воєнні злочини) не може покласти на РФ відповідальність. Нова редакція Конституції країни-агресора дозволяє ігнорувати міжнародні судові рішення, а вище керівництво цієї держави має абсолютний імунітет від покарання за воєнні злочини, вчинені під час перебування на посаді. Відтак експерти вважають, що єдиним шляхом для притягнення РФ до відповідальності, зокрема, за екоцид, є створення Спеціального трибуналу, подібного до Нюрнберзького процесу. Робота над його створенням вже почалася.

Таким чином, відповідно до світових правових стандартів, рішення міжнародних судів є обов'язковими, а міжнародні злочини не мають строку давності – до відповідальності за них можна притягнути будь-коли. Українське суспільство очікує, що в найближчий час (хоча це можуть бути і роки), Міжнародний суд ООН присудить компенсацію за порушення РФ її міжнародних зобов'язань у сфері охорони довкілля, а Спеціальний трибунал – покарає за злочини відповідальних осіб. І навіть якщо держава-агресор знову дозволить собі ігнорувати засади міжнародного права, рішення провідних

європейських судів у справі щодо війни в Україні стануть черговим стимулом для цивілізованого світу боротися з агресією РФ з новими силами [5, с.26].

1. Гордич В.І. Екологічна шкода за знищені РФ нафтобази на Рівненщині та Житомирщині : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/243837-fahivci-porahovali-ekologicnu-skodu-za-zniseni-rf-naftobazi-na-rivnensini-j-zitomirsinii/> (дата звернення: 20.05.2022). 2. Денисова Л.Л. Понад 100 випадків екоциду зафіксовано в Україні : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3469806-v-ukraini-vnaslidok-voennih-dij-rf-zafiksuvali-ponad-100-vipadkiv-ekocidu.html> (дата звернення: 20.05.2022). 3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. 4. Кунцевич М.П. Кримінальна відповідальність за екоцид: міжнародний та національний аспекти. *Юридична наука*. №3. С.84-87. 5. Сак Т.В., Більо І.О., Ткачук Ю.Е. Еколого-економічні наслідки російсько-української війни. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип.28. С.22-27. 6. Стрілець Р.О. Україна – перша країна у світі, яка може отримати репарації за шкоду довкіллю, нанесену російськими військам : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3450116-ukraina-moze-stati-persou-krainou-akij-budut-viplaceni-reparacii-za-skodu-dovkillu.html> (дата звернення: 20.05.2022).

УДК 349.422.231:630

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРОЛІСІВНИЦТВА ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

К. С. Позивайло, здобувач вищої освіти першого рівня (*Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ*), **науковий керівник: Лобченко Г.О.** к.с.-г.н. (*Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ*)

Агролісівництво – практика землекористування із поєднанням дерев та чагарників й рослинництва чи тваринництва, що дозволяє отримувати з ділянки різноманітну продукцію (зернові, технічні й інші культури, м'ясо-молочну, деревину, біомасу, плоди, фураж тощо), а також сприяє збереженню й відновленню родючості ґрунтів й забезпечує ряд інших екосистемних послуг. У світовій практиці виділяють 6 основних напрямів агролісівництва:

- орно-лісове землекористування,
- лісові пасовища,
- лісове фермерство,

- прибережні буферні смуги,
- покращений пар,
- багатофункціональні дерева.

Для України традиційною агролісівничою практикою є орно-лісове землекористування – полезахисне лісорозведення, що передбачає створення лісових смуг завширшки 7,5-15,0 м на сільськогосподарських полях кожні 300 - 700 м. Іншим популярним видом орно-лісового землекористування є алейне землеробство із комбінуванням вузьких смуг сільськогосподарських культур та алейних рядів деревних рослин, у т.ч. енергетичних культур, горіхо-плідних, плодкових чи придатних для заготівлі деревини. Широке використання такої практики у післявоєнних умовах дозволить диверсифікувати продукцію агровиробництва, забезпечити захист ґрунтів від деградації, знизити тиск на лісосировинні ресурси, значна площа яких стала недоступною для ведення господарства, й сприятиме досягненню цілей програми «Масштабного заліснення». Однак у правовому полі для впровадження подібних практик необхідні зміни у Земельному та Лісовому кодексах, Правилах утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення й інших нормативних актах, оскільки вони не передбачають поняття алейного землеробства. Також правове регулювання ускладнюється відсутністю механізму зміни виду угідь «рілля» для одночасного створення багаторічних насаджень та рослинництва.

УДК 349.4

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В ЧАСИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Гришко В.І. к.пед.н. (*Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне*)

Чикун Т. М., здобувач вищої освіти першого рівня (*Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне*)

Земельні правовідносини завжди були надзвичайно важливою темою для українського народу. Незалежно від наявності чи відсутності у людей земельних ділянок, теми, які стосувались землі постійно були і будуть на слуху. В сучасних умовах їх актуальність значно підвищилась, та мало хто знає, як земельно-правові відносини взагалі зароджувались на території нашої держави. Такі речі, як оренда, сервітути та багато інших термінів пов'язаних саме з земельним управлінням, з'явилися не вчора і не сто років тому. Вони беруть свій початок з найдавніших часів, і нашим завданням є розкрити цю історію, показати в своєму дослідженні найбільш цікаві моменти появи земельних правовідносин..

Історію зародження, розвитку земельних правовідносин досліджували такі науковці, як – Лашенко Р. М, Рубаник В. Є, Заставська Л. П, Толкачова Н. Є, Захарченко П, Чубатий Микола. Черемшинський М., Юрченко А. Д., , Переходюк М. Г, Ковальова С. Г., Абрамович К. Робота, яку вони змогли зробити, є дійсно колосальною.

Вивчаючи різні наукові тексти та статті ми зрозуміли, що спершу, люди жили в общинах, і були зазвичай однією великою родиною. Цей факт і дозволяв їх обробляти землю разом, працюючи на благо всієї общини. Лише після того, як населення збільшилось такі общини почали складатись не лише з родичів, Почали утворюватись повноцінні племена, а пізніше і перші примітивні державні утворення. Фактично відбувся поступовий перехід від патріархальних відносин родової общини до феодального поземельного устрою. Ще більше змін стало після утворення Київської Русі.

Досліджуючи роботу Рубаник В. Є. «Правове регулювання земельних відносин у Київській Русі та феодально роздробленій Русі» ми змогли побачити, що земля, в ту добу почала закріплюватись за окремими членами общини, окрім покинутих ділянок, лісових угідь, пасовищ, які залишаються в общинному користуванні [1].

Ми згодні також з думкою Рубаник В.Є. в якій було вказано, що таке рішенням, сприяло появі нових верств населення і певній еволюції в подальших

земельних правовідносин. Також це привело до поступового знищення різного роду аспектів общинних земельних відносин, адже відбувся процес «окняжіння» вільних земель [1]. Князівська влада починає розпоряджатися ними на власний розсуд, причому разом з селянами вважаючи общинні селянські землі державними. Виниклі згодом князівські, боярські та церковно-феодалні землеволодіння, які з часом набирає все більшої ваги остаточно сприяло руйнуванню общинних законів, які стосувались землі.

Дослідники вважають – при детальному вивченні норм Руської Правди можна знайти певні факти існування більш розгалуженої класифікації землеволодінь. До князівських відносяться, незаселені вільні (державні) землі, верховним власником яких виступав великий князь, як глава держави та князівський домен, який міг становити конгломерат земель, що належали особисто князю. До церковних – монастирська вотчина та особиста вотчина церковних ієрархів. Існували також боярська вотчина; земля, що належала безпосередньо общині; індивідуально-сімейна земельна ділянка [2].

В роботі М. Чубатого «Огляд історії українського права: історія джерел та державного права» можна побачити, що серед населення існувала тенденція набуття права власності та користування землею через зайняття «займанщину»: обробивши землю, людина набувала право на неї [3]. Саме так у давні часи і визначався і закріплювався розмір земельної ділянки. Отримавши дозвіл князя, власник (дружинник, управитель, або інша особа на службі у князя), чи представник (монастир, церква, тощо) визначав розміри земельного наділу тим, на яку відстань міг обробити землю, відраховуючи відстань від певного гіпотетичного «старту», яким міг бути двір, село, містечко, тощо [4]. При цьому встановлені межі між земельними наділами строго заборонялось порушувати чи, якимось шкодити землі, не тільки загальними правилами добросусідства.

Окрім цього земля починає оподатковуватися. Положення про земельний податок були закріплені й у Руській Правді, у ст. 109 її Просторової редакції. Були врегульовані і відносини із спадкуванням землі, причому навіть існували певні правила, спрямовані на забезпечення неподільності земельних ділянок.

Так, за договором Візантії із Руссю 911 р. за відсутності в померлого синів спадкоємцями могли бути лише чоловіки [8].

В X ст. на території Київської Русі з'являється нова тенденція – якщо у великих землеволодільців (князів, бояр та церкви) не має потреби в використанні своїх земель, або виникають проблеми з обробленням своїх наділів, власники можуть здати землю в оренду. В Руській Правді така форма земельних правовідносин отримала назву ролейного, або землеробського заупу. Селянин-орендар зазвичай, окрім орендованої землі міг отримати у користування, за окрему плату (як правило, частину врожаю), рухоме майно - кінь, плуг, знаряддя обробки.

Відносини заупу оформлювалися усним договором - «рядом». Регламентується розмір орендної плати за таким принципом : «тому, хто сів - дев'ять снопів, а тому, хто має землю - десятій сніп: якщо ж хто інакше поділить, буде проклятий Богом». Такий принцип проголошує ст. 9 давньоруського варіанту Візантійського землеробського закону, що відображав норми, існуючі у селянських общинах Давньої Русі [6].

Окрім цього нам стало відомо, що перші згадки про земельні сервітути містяться у Книгах Законних, які були поширеним джерелом права на Україні у XIII-XIV століттях. У тексті, зокрема, йдеться про право землевласника допускати чи забороняти протікання води з чужого млина по своїй землі.

Дослідивши текст, Книг Законних, ми б хотіли звернути на висновки Р. І. Марусенка, адже його слова чітко розкривають суть цього питання, а саме: «зазначене право можна вважати сервітутом відведення води. Гл. 83 Землеробського закону встановлює обов'язок власника млина попереджувати збитки, які можуть бути завдані водою, що протікає до млина, а якщо їх не можна попередити - припинити роботу млина. Власник земельної ділянки, обтяженої проведенням по ній води, мав право заборонити використання своєї земельної ділянки іншою особою, а також зобов'язати її дотримуватись певних вимог та територіальних меж користування [7]».

Звернувшись до Руської правди ми також зустріли, досить цікаві норми про кримінально-правову охорону прав землевласників і землекористувачів, де вказано – «за порушення межі передбачено *«12 гривень продажі»* (ст. 34 Короткої редакції, ст. 72 Просторової редакції Руської Правди)» [5].

Підсумовуючи все вище згадане, можна зрозуміти те, що розвиток земельних правовідносин відбувався в добу Київської Русі активно. Навіть без втручання різних інновацій з інших країн, земельні правовідносини розвивались досить самотньо та послідовно. Наявні всі аспекти, які в ту добу якісно регулювали земельне законодавство – це і можливість набути землю, спадкувати, здавати в оренду, розпоряджатись нею. Таким чином, ще раз можна зрозуміти, що руське законодавство нічим не гірше ніж в інших розвинених державах того періоду.

Люди говорячи про давні віки та про закони, які мали давні народи, здебільшого згадують Римську Імперію, як фундамент сучасного права, забуваючи, що не лише римляни мали свої власні бачення, щодо розвитку, регулювання земельного питання. Україна має свою власну, в дечому неповторну, історію земельних правовідносин, і ми маємо всіма силами досліджувати її, адже саме якісне вивчення уроків минулого дозволить побудувати щасливе та спокійне майбутнє

1. Рубаник В. Є. Правове регулювання земельних відносин у Київській Русі та феодално роздробленій Русі // Земельне право України. - 2006. - № 5. - С. 5. **2.** Рубаник В. Є. Правове регулювання земельних відносин у Київській Русі та феодално роздробленій Русі // Земельне право України. - 2006. - № 5. - С. 10. **3.** Чубатий Микола. Огляд історії українського права: історія джерел та державного права / Тит. ред. і автор передмови Володимир Іваненко. - Мюнхен; Київ: УДЖ «Ноосфера», 1994. - С. 14. **4.** Победоносцев К. Курс гражданского права. 4. 1. Вотчинные права. - СПб: Синодальная типография, 1896. - С. 140; Івановська О. П. Звичаєве право в Україні. Етнографічний аспект. Навчальний посібник. - К.: ТОВ «УВПК «ЕксОб», 2002. - С. 15. **5.** Хрестоматія з історії держави і права України. - том 1. З найдавніших часів до початку ХХ ст.: Навч. посіб. для вищих навч. закладів і фак.: У 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький; За ред. члена-кореспондента Академії правових наук України В. Д. Гончаренка. - К.; Ін Юре, 1997. - С. 29. **6.** Будзілович /., Юрченко А. Оренда землі в Україні (історико-правовий нарис) // Право України.- 1994.-№ 1 0.-С. 64. **7.** Марусенко Р. /. Правові аспекти земельних сервітутів в Україні. - Дис. ... к. ю. н. - К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005. - С. 36. **8.** Івановська О. П. Звичаєве право в Україні. Етнотворчий аспект. Навчальний посібник. - К.: ТОВ «УВПК «ЕксОб», 2002. - С. 72.

УДК 349.6

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ
ПРИРОДООХОРОННОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ
ТОВАРІВ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ**

**Корнева Т.В., к.ю.н., доцент кафедри
конституційного права та галузевих дисциплін
(Національний університет
водного господарства та природокористування, м. Рівне)**

З моменту існування України як самостійної незалежної держави прийняті багаточисельні нормативно-правові акти з охорони навколишнього природного середовища. Її охорона, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки для життєдіяльності людини є невід'ємною умовою сталого економічного і соціального розвитку України як незалежної держави. Кожний громадянин України має право на безпечне для його життя та здоров'я навколишнє середовище.

Відповідно до Конституції України "забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи — катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави" (ст. 16) [1]. Одним із

найважливіших завдань природоохоронної діяльності є збереження і примноження природно-заповідного фонду, охорона генофонду рослинного і тваринного світу, рідкісних видів рослин і тварин, ландшафтів.

Війна внесла свої корективи і створила нові проблеми для науково-дослідних установ, які досліджують природні комплекси та їх компоненти, природні процеси і явища, здійснюють їх моніторинг; розробляють наукові основи та рекомендації з охорони природи.

На новий рівень вийшло і співробітництво між Україною та ЄС у природоохоронній сфері, яке було унормовано розділом V, Глави 6 Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС [2], метою якого було:

- збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища
- захист громадського здоров'я
- розсудливе та раціональне використання природних ресурсів
- заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища.

На сьогодні, в умовах воєнного стану, захист навколишнього середовища висувається на перший план. Наслідки недостатньої уваги до проблеми можуть бути катастрофічними. Мова йде не тільки про благополуччя людства, а про його виживання. Особливо тривожно те, що деградація природного середовища може виявитися необоротною.

Отже стан війни потребує необхідності приведення норм національного права України у відповідність з нормами міжнародного права, що припускає освоєння і сприйняття українською наукою і правом найбільш ефективних міжнародних концепцій і ідей в області охорони навколишнього середовища.

Основні положення нової природоохоронної концепції України повинні стати основою для конструктивної взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування, підприємців і громадських об'єднань по забезпеченню комплексного рішення проблем відновлення і збалансованого розвитку економіки та покращення стану навколишнього середовища. Ці

положення повинні стати базою для розробки довгострокової державної політики, що забезпечує стійкий економічний розвиток країни при дотриманні екологічної безпеки суспільства.

Враховуючи існування воєнного стану в країні, все більшої уваги потребує контроль за переміщенням вантажів на митну територію України. Відповідно розділу XI Митного кодексу України, митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України [3].

Чи не найпершою державною інституцією, робота якої зазнала оперативних змін в момент вторгнення російського війська, стала митниця. Верховна Рада, Кабінет Міністрів України в першочерговому порядку прийняли значну кількість нормативно-правових актів, що не лише спрощували порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів, а й надали певні пільги імпортерам. Ці заходи були спрямовані на оперативне, безперешкодне забезпечення населення та збройних сил України всім необхідним у складний період.

Проте новації митного оформлення товарів без застосування заходів нетарифного регулювання (ветеринарного, карантинного, екологічного, радіологічного, санітарно-епідеміологічного та інших видів офіційного контролю) з верховенством зовнішньоекономічних контрактів суб'єктів господарювання над регуляторними нормативно-правовими актами держави, може призвести до негативних наслідків саме в багатостраждальній сфері здоров'я навколишнього середовища.

Так, на час дії воєнного стану, Уряд припинив здійснення митними органами державного контролю нехарчової продукції. Спрощення митних процедур встановлені постановою Кабінету Міністрів України від 3 травня 2022 року № 550 «Про припинення здійснення державного контролю нехарчової продукції в умовах воєнного стану» [4].

Ефективність таких змін в чинному законодавстві України потребує ґрунтовних досліджень з метою вивчення всіх аспектів життя суспільства.

Перед науковцями стоїть завдання допомогти суспільству знайти відповіді на складні питання, що виникають в сучасний період існування воєнного стану та забезпечити об'єктивний аналіз дослідження з урахуванням публічних та приватних інтересів.

1. Конституція України від 28.06.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (час звернення 05.06.2022). 2. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони {Угоду ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014}. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (час звернення 05.06.2022). 3. Митний кодекс Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>. 4. Постанова КМУ «Про припинення здійснення державного контролю нехарчової продукції в умовах воєнного стану» від 3 травня 2022 року № 550. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2022-%D0%BF#Text> (час звернення 05.06.2022)

УДК 349.6

СПАЛЮВАННЯ СУХОГО ЛИСТЯ: НАСЛІДКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРАВОПОРУШНИКА

Швець О. М., к.ю.н., в.о. завідувача кафедри правових природоохоронних дисциплін, (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне);

Красько З.В., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),

Спалювання сухої трави, хмизу й листя завжди здавалось чимось повсякденним і зовсім невинним. Здавалося б, одне невеличке багаття не завдасть такої шкоди довкіллю для того, щоб називатися правопорушенням. Але час диктує нові правила, і з ними варто рахуватися.

Питання в тому, чому важливо збагнути серйозність наслідків правопорушень екологічної безпеки.

Метою дослідження є окреслення наслідків такого правопорушення проти екологічної безпеки, як спалювання рослинності, в тому числі сухого листя не тільки для навколишнього середовища, а й для правопорушника.

Цю проблему освітлювали в наукових працях Н. О. Бублієнко, О. І. Семенова, О. В. Скидан, Т. М. Тимощук, В. П. Ткачук, Л.І. Соломенко, Л. І. Довга, Т. І. Ковбаса та ін.

Як відомо, спалювання є популярним способом утилізації таких біовідходів, як хмиз, листя та інше сміття природного та штучного походження.

Це швидко, дешево, ще й доволі весело, але інша сторона медалі криється в токсичності цього процесу. Інакше кажучи, правопорушник труїть не тільки оточуюче навколишнє середовище, а й сам себе.

Для прикладу ознайомимося із деякими викидами в навколишнє середовище, які утворюються при горінні:

- **HCL - хлорид водню.**

Має високу гостру токсичну дію. Прискорює розчинення вапняку, глини. Також сприяє процесам, які викликають смог та кислотний дощ.

- **NH₃ - аміак.**

При високому вмісті є токсичним, навіть смертельним. Довгострокові ефекти у рослин, птахів, тварин викликають загальне зменшення життєздатності, репродуктивні проблеми на тривалий термін. Наслідки помітні вже після першого впливу.

- **HCN – ціанід.**

• Короткочасно, але сильно токсичні для водної фауни. Подібний вплив має **H₂S – сірководень.**

- **SO₂- діоксид сірки.**

• Нищівний вплив на сільське господарство та врожайність [1, с. 64-66].

Щодо впливу на людський організм, ситуація не менш згубна. Подразнення дихальних шляхів димовими масами породжує такі захворювання, як бронхіт, бронхіальна астма, риніт, тонзиліт тощо.

Пагубний вплив ми можемо вже бачити на в цифрах, конкретних дослідженнях, особливо це видно в порівнянні з ковідним часом: індекс забруднення із 5 набув значення 6,3 [2].

Щодо джерел законодавства по цьому екологічному правопорушенню можемо виділити наступні: Конституцію України, Кримінальний кодекс та Кодекс України про адміністративні правопорушення.

- Ст. 50 Конституції зазначає, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням шкоди [3].

- Ст. 77-1 КУпАП відносить це правопорушення до порушення правил пожежної безпеки.

Випалювання рослинності або її залишків та опалого листя на землях сільськогосподарського призначення без дотримання порядку, встановленого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища тягнуть за собою накладення штрафу на громадян в грошовому еквіваленті близько 180-360 неоподатковуваних мінімумів доходів (приблизно в районі від 3 060 до 6 120 гривень станом на квітень 2022 року) [4].

- Ст. 245 Кримінального кодексу за знищення рослинності або її залишків на землях сільськогосподарського призначення вогнем закріплює покарання - штраф від 5400 до 9000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від 2 до 5 років, або позбавленням волі на той самий строк. Тобто КК визначає це правопорушення нетяжким.

Однак все міняється, і навіть така дрібна провинність, як багаття з сухого листя, може набути нового значення.

- 3 березня парламент підписав Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» № 2113-IX [6].

Він вніс зміни до Кримінального кодексу України, посиливши відповідальність за злочини проти основ національної безпеки в умовах воєнного стану.

А оскільки багаття посеред житлових будинків чи пасовищ може братися противником до уваги як подання світлового сигналу, прості забавки можуть стати причиною вкрай точного бомбардування.

Тому подібного виду правопорушення можуть розцінюватися як диверсія, що несе кримінальну відповідальність по ст. 113 КК України. Із нововнесеними змінами до кодексу за таке правопорушення в умовах воєнного стану чи збройного конфлікту правопорушник карається позбавленням волі на строк 15 років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.

Отже, спалювання сухого листя є вкрай негативним явищем і матиме погані наслідки як для екології, так і для здоров'я і законослухняності громадян України, які мають таку шкідливу в побуті звичку. Запровадження воєнного стану в Україні стало призвело до посилення відповідальності за таке адміністративне правопорушення, а отже стане якщо не приводом для переосмислення, то гірким уроком для горе-паліїв.

1. Попач М. В. «Оцінка впливу забруднюючих речовин в місцях спалювання побутового сміття»: автореф. дис. ... канд. біол. наук : 101. Київ, 2019. 101 с. **2.** Марчук О., Струс В. Повітря у Рівному стало бруднішим. Чому так відбувається. suspilne.media. URL: <https://suspilne.media/146719-povitra-u-rivnomu-stalo-brudnisim-comu-tak-vidbuvaetsa/> (дата звернення: 07.05.2022). **3.** Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 07.05.2022). **4.** Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X : станом на 27 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 07.05.2022). **5.** Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 23 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.05.2022). **6.** Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text> (дата звернення: 07.05.2022).

УДК 342.951:351.82

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В
УКРАЇНІ**

Пасічнюк В. Б., *старший викладач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)*

Відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин виступає складовою частиною правового забезпечення раціонального використання та охорони земель, яка спрямована на стимулювання додержання земельно-правових норм, відновлення порушених прав суб'єктів, а також запобігання вчиненню земельних правопорушень. [7, с. 200]

В Україні, з ухваленням Конституції, на конституційному рівні встановлений особливий конституційно-правовий статус землі. Відповідно до статті 13 Конституції України, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. [4] Разом із тим,

стаття 14 чинної Конституції передбачає, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону. [3]

Українська земля - це справжнє багатство, що є невіддільним від української держави та усього українського народу. Це унікальний ресурс, вартість якого важко переоцінити. Саме з цих причин, правова охорона землі має надзвичайно важливе значення.

Поняття адміністративної відповідальності міститься у багатьох наукових та хрестоматійних джерелах. Ми підтримуємо твердження про те, що це поняття може розглядатись з багатьох точок зору. Наприклад, науковці Серeda В. В. та Кісіль З. Р. у своєму підручнику дають декілька визначень цьому поняттю. Зокрема: адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником, або ж адміністративна відповідальність – це визначення повноваженими державними органами через застосування адміністративно-примусових заходів, обмежень майнових, а також особистих благ і інтересів за здійснення адміністративних правопорушень. Обидва визначення, на наш погляд, коректні, адже вони містять обов'язкові ознаки, які вирізняють адміністративну відповідальність з-поміж інших видів юридичної відповідальності. [6]

Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення в статті 53 передбачає адміністративну відповідальність за порушення правил використання земель. Відповідно до згаданої статті використання земель не за цільовим призначенням, невиконання природоохоронного режиму використання земель, розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, які негативно впливають на стан земель, неправильна експлуатація, знищення або пошкодження протиерозійних гідротехнічних споруд, захисних лісонасаджень - тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до

двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Положення цієї статті не застосовуються у разі заростання чагарниками і дрібноліссям деградованих та малопродуктивних земель, що потребують консервації та призначені для заліснення. [5]

Варто відзначити, що даний вид адміністративно-деліктних справ відповідно до ст. ст. 213 та 219 КУПАП уповноважені розглядати виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, - виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад.

Слід відмітити, що поряд із цим складом адміністративного правопорушення в Кодексі України про адміністративні правопорушення містяться і інші, які встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері земельних правовідносин. Серед них: стаття 52 псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель, стаття 53¹ самовільне зайняття земельної ділянки, стаття 53² перекручення або приховування даних державного земельного кадастру, стаття 53³ зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок з порушенням умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунту, стаття 53⁴ незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель, стаття 53⁶ порушення законодавства про Державний земельний кадастр, стаття 54 порушення строків повернення тимчасово зайнятих земель або неприведення їх у стан, придатний для використання за призначенням, стаття 55 порушення правил землеустрою, стаття 56 знищення межових знаків, пошкодження або знищення геодезичних пунктів і мереж [2].

В свою чергу, більш шкідливі та часто небезпечні для земельних відносин правопорушення в Україні караються в кримінально-правовому порядку.

Для висновку зазначимо, що питання правової охорони земель в сучасних умовах є дуже актуальним для усього українського суспільства. На сьогодні його забезпечення неможливе лише через існування декларативних норм,

оскільки надважливе значення у цьому питанні відіграє справедливе, об'єктивне, а головне професійне правозастосування.

1. Земельний кодекс України. Документ № 2768-III від 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>. 2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Документ № 8074-10 від 07.12.84. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. 3. Конституція України. Документ № 254к від 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. 4. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2011. – 1128 с. 5. С.В. Петков. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення, 2012. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://uport.inf.ua/naukovo-praktichniy-komentar-kodeksu-ukrajini.html>. 6. Серета В. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р.В. Адміністративне право: навчальний посібник / В. В. Серета, З. Р. Кісіль, Р.-В. В. Кісіль. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – 520 с. 7. Сингаєвська М.І. Специфіка кримінальної відповідальності за порушення у сфері земельних відносин. Юридичний науковий електронний журнал. № 6, 2020 року. с. 200-204. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/6_2020/51.pdf

УДК 349.6

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ НА ҐРУНТИ І НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

Пісоцька Ю. Т., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),
науковий керівник: Швець О. М., к.ю.н., в.о. завідувача кафедри
правових природоохоронних дисциплін, (Національний університет водного
господарства та природокористування, м. Рівне)

Надзвичайно важливі екологічні проблеми, які виникають у світі внаслідок бойових дій – це порушення екосистем, руйнування екологічно небезпечних промислових об'єктів, погіршення санітарно-гігієнічних показників води, порушення діяльності природоохоронних територій, загроза радіоактивного забруднення. Не важко припустити, що ті процеси які відбуваються сьогодні є також екоцидом.

За оцінками експертів Української Гельсінської спілки на території проведення АТО внаслідок військових і техногенних чинників комплексно

руйнуються поверхнева та підземна гідросфера, природні ландшафти, тому екологічна ситуація внаслідок військових дій набула ознак екологічної катастрофи [1]. Це пов'язано з тим, що бойові дії здійснюються переважно на природоохоронних територіях, внаслідок чого порушується їх функціонування і знищуються або пошкоджуються культурно-історичні пам'ятки, знижується біологічне розмаїття в регіоні.

Мета даної роботи полягає в оцінці змін екологічного стану та впливу вторгнення росії на території України, в умовах впливу бойових дій. Об'єктом дослідження є навколишнє природне середовище на території України, а предметом – вплив результатів бойових військових дій на навколишнє середовище.

З 24 лютого лише по 27 квітня в Україні знешкодили 79 169 вибухових пристроїв, 1 955 авіаційних бомб та 567.4 кг вибухівки. Про це заявив Міністр охорони навколишнього природного середовища та природних ресурсів України Руслан Стрілець на брифінгу про екологічну шкоду, завдану вторгненням росії в Україну.

"Держава-агресор не засвоїла уроку минулого і організовує свідомий ядерний терор на атомних об'єктах України, залякуючи весь цивілізований світ. Міжнародна спільнота має визнати, що це виклик для всіх нас", - сказав Руслан Стрілець. [2]

Відомо, що знищена військова техніка та боєприпаси, а також розірвані ракети та авіабомби забруднюють ґрунт і підземні води хімічними речовинами, зокрема важкими металами та солями.

Забруднення ґрунтів паливно-мастильними матеріалами та іншими нафтопродуктами відбувається унаслідок руху та пошкоджень сухопутної військової техніки. У ґрунтах, просочених паливно-мастильними матеріалами, знижується водопроникність, витісняється кисень, порушуються біохімічні та мікробіологічні процеси. Внаслідок цього погіршується водний, повітряний режими та колообіг поживних речовин, порушується кореневе живлення рослин, гальмується їх ріст і розвиток, що спричиняє загибель.[3]

Внаслідок обстрілів фосфорними снарядами, у містах виникали пожежі. Якщо фосфор у будь-якій формі потрапляє в організм людини, він викликає смерть в агонії. Продукти горіння фосфору та їх розчини, потрапляючи у ґрунт, утворюють солі, які посилюють міграцію фосфорних сполук із зони ураження на вільні від бойових дій місцевості. Фосфор та продукти його взаємодій, що потрапляють у джерела питної води, спричиняють отруєння фосфатами, алергічні реакції, контактні дерматити. Надлишок фосфатів у ґрунтах сильно шкодить росту та розвитку флори і фауни зони бойових дій. Тканини рослин зазнають деградації, листя жовтіє, відбувається ураження листя. Таким чином, фосфорна зброя не лише приречує на тяжку та болісну загибель людей, але й завдає значної шкоди усій оточуючій біоті у значній динаміці, отруюючи на довгі роки землю, воду та повітря довкола.[4]

Російські війська атакуючи інфраструктуру вздовж Чорного та Азовського морів забруднюють воду та поширюють токсини в море. Нафтопродукти негативно впливають на морські біоценози, формуючи плівки на поверхні води, що порушує обмін енергією, теплом, вологою та газами між морем і атмосферою. Крім того, вони напряму впливають на фізико-хімічні та гідрологічні умови, викликають загибель риби, морських птахів і мікроорганізмів. Усі компоненти нафти токсичні для морських організмів. У нафти є ще одна побічна властивість. Її вуглеводні здатні розчиняти низку інших забруднюючих речовин, таких як пестициди, важкі метали, які разом із нафтою концентруються в приповерхньому шарі та ще більше отруюють його.[5]

Таким чином, зважаючи на все вище сказане, військові дії негативно впливають не лише на рослинний покрив, а наслідки їх впливу є довгостроковими і, часто, мало прогнозованими. Еколого-епідемічні наслідки військових дій можуть бути неконтрольованими і стати пусковим механізмом для маніфестації епідемій та епізоотій на території України. Також наслідком цього погіршується як водний, так і повітряний режими, які спричиняють загибель живого та несуть згубний характер навколишньому середовищу, а

також негативно впливають на ґрунти України. Тому, вже сьогодні необхідно використовувати міжнародну співпрацю та залучати провідних фахівців з досвідом роботи екологічного відновлення екологічно-небезпечних територій.

1. Экология. Юридический энциклопедический словарь / под ред. Проф. С.А. Боголюбова. – М.: Изд-во НОРМА, 2000.
2. <https://espresso.tv/z-pochatku-novogo-etapu-viyni-v-ukraini-zneshkodili-791-tis-vibukhovikh-pristroiv-mayzhe-2-tis-aviatsiynikh-bomb-ta-567-kg-vibukhivki>.
3. <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html>.
4. Фосфор // Большая Советская Энциклопедия/ редколл., гл. ред. Б. А. Введенский. 2-е изд. том 45. М., Государственное научное издательство «Большая Советская энциклопедия», 1956.
5. <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html>

УДК 342.951:351.82

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Стріла І. В., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),

Серед широкого кола правовідносин, охоплених корупцією, земельні правовідносини виділяються своєю стратегічною роллю для держави. Тому корупція негативно впливає на загальний прогноз можливого розвитку земельної сфери, порядку землеустрою, інфраструктури села, соціальної сфери тощо. Існуючий статус-кво органів державної влади та місцевого самоврядування у сферах прийняття рішень щодо набуття права власності чи користування державною чи громадською землею, охорони та користування негативно впливає на права землекористувачів у власників землі у вчиненні злочинів, пов'язаних із корупцією визначених агенцій.

Набуває актуальність означена проблема також у зв'язку з актуалізацією земельної реформи та подальшим впровадженням вільного ринку землі. Тому питання адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у земельній сфері, варто віднести до загальнодержавних ключових задач, що потребують термінового вирішення у зв'язку із загрозою не лише економічному й соціальному

розвитку держави, але й національній продовольчій, екологічній та фінансовій безпеці України.

Це питання також пов'язане із проведенням земельної реформи та подальшим запровадженням вільних ринків землі. Тому як це загрожує не лише економічному та соціальному розвитку, а й національній продовольчій, екологічній та фінансовій безпеці. Україна. Важливість для України вирішення цього питання відображена в пропозиції щодо ключових заходів щодо протидії та запобігання корупції у сфері земельних відносин, сформованої робочою групою «Перспективи співпраці України та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпека». «До складу робочої групи увійшло 97 науковців, науковців та політиків, які сформуvalи основну роботу щодо протидії корупції у сфері земельних відносин [1].

Мета нашої роботи - з'ясувати значення та особливості знань про адміністративні правопорушення, пов'язана з корупцією у сфері земельних відносин.

Теоретичним підґрунтям у ході наукового дослідження постали праці О. Гулак, Л. Дубчак, А. Кадегрови, В. Курила, О. Світличного, та Ю. Ярмоленко, В. Ладиченка, Л. Головій, І. Курило, В. Павленко, О. Машевської та О. Улютіної.

Внаслідок адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією у земельній сфері, шкода завдається не лише державі, місцевим громадам, юридичним та фізичним особам, а й природним ресурсам, землі та пов'язаним із ними соціально-правовим відносинам у цілому. Адже шкода, заподіяна вчиненням таких злочинів, може бути як моральною так і матеріальною. Тому слід зазначити, що хоча адміністративна відповідальність за корупційні злочини, пов'язані із корупцією землі, є легшою за кримінальну, такі злочини все ж є суспільно небезпечними та шкідливими.

Зауважимо, що і нинішня земельна реформа, спрямована на відкриття вільного ринку земель, так само не отримала узгодженості та

консенсусу яку суспільстві у цілому, так і серед вузьких фахівців та науковців.

Суть небезпеки в таких ситуаціях полягає у тому, прагнення та натура до подяки залишається постійно навіть після підвищення офіційної заробітної плати. У зв'язку із чим реформування системи тягнеться роками. Так само українському законодавству характерний нечіткий «сценарій» з приводу запобігання та боротьби з адміністративними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, що мають олігархічний характер.

Чинним ЗУ «Про запобігання корупції» регламентовано поняття корупції, під яким розуміється власне застосування особою, що підпадає під вимоги цього закону, нормативно-визначених для неї службових повноважень та пов'язаних можливостей з приводу отримання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди, або здійснення обіцянки/пропозиції чи й давання неправомірної вигоди іншій особі саме з метою її провокації до протиправного застосування наданих службових повноважень/відповідних можливостей такою особою. Корупційним правопорушенням визначено діяння, яке власне містить ознаки корупції чи у цілому порушує встановлені базовим антикорупційним ЗУ вимоги, вчинене посадовою особою, за яке передбачене три види правової відповідальності: кримінальну, цивільно-правову та дисциплінарну [2].

Однак варто зазначити, що ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції» [3] корупційне правопорушення визначалося як умисне діяння, що має ознаки корупції, а zarazом вчинене спеціальним суб'єктом з прив'язкою в ч. 1 ст. 4 цього Закону: «Особи, уповноважені виконувати функції держави/ місцевого самоврядування та ті, які за цим Законом прирівнюються до осіб, що уповноважені на виконання таких функцій». Цей Закон визначав корупцію власне як: використання особою передбачених для неї службових повноважень та відповідних можливостей щодо отримання неправомірної вигоди/прийняття обіцянки/пропозиції такої

вигоди чи обіцянка/пропозиція саме її надання особі чи, на її вимогу, надання іншим особам щоб спровокувати таких до протиправного використання службових повноважень чи відповідних можливостей.

Відтак, власне «пов'язаним з корупцією правопорушенням» постає діяння: 1) що немає в собі ознак корупції; 2) вчинене спеціальним суб'єктом (особа, що має відношення до ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції»); 3) порушує вимоги, обмеження та заборони, встановлені ЗУ «Про запобігання корупції»; 4) характеризується порушенням обмежень, заборон та вимог, що визначені в окремій Главі Закону України «Про запобігання корупції»; 5) за вчинення такого правопорушення можливе настання юридичної відповідальності (кримінально, адміністративної, цивільно-правової чи дисциплінарної).

Правова структура «адміністративних злочинів, пов'язаних із корупцією у сфері земельних відносин» визначається правовою системою суб'єктивних та об'єктивних компонентів (елементів), наявність яких дає змогу специфічному поведінковому відношенню визначати земельні відносини, а саме в сфері корупцію. Таку безпосередню сукупність формують певні взаємозумовлені і взаємопов'язані складники, а саме: «об'єкт, об'єктивна сторона (зовнішня сторона проступку); суб'єкт, суб'єктивна сторона (внутрішня сторона проступку)».

Адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією у сфері земельних відносин характеризуються переважно формальним складом такого правопорушення (виняток може становити лише «порушення обмежень щодо одержання подарунків», відповідальність за яке передбачена статтею 172-5 КУпАП). Важливу роль відіграє той факт, що власне настання шкідливих наслідків, в такому випадку, не є обов'язковим.

Варто зауважити, що «загальним об'єктом» досліджуваного правопорушення постають суспільні відносини, що у цілому охороняються адміністративним законодавством. «Родовим об'єктом» досліджуваного правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері володіння,

користування та розпорядження землею. І «безпосереднім об'єктом» правопорушень, пов'язаних з корупцією у сфері земельних відносин є ті чи інші конкретні різновиди земельних відносин, які власне і потрапляють під охорону закону й водночас під ознаки конкретного складу означеного діяння[6].

Слід звернути увагу на те, що об'єктом правопорушення можуть постати лише суспільні відносини, які знаходяться під адміністративною охороною. Саме це прямо передбачене змістом статті 1 КУпАП, де зазначено, що, законодавство про адміністративні правопорушення покликано охороняти власність, політичні та соціально-економічні права та законні інтереси як фізичних так і юридичних осіб [4].

Окремим елементом складу «адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у земельній сфері» є також об'єктивна сторона. При досліджуваному виді правопорушень, вона є зовнішнім проявом небезпечного посягання власне на об'єкт, яким постають «земельні відносини», що знаходиться під охороною конкретних адміністративно-правових санкцій. Отже, ознаки, що притаманні «зовнішньому прояву правопорушення» (спосіб, час та діяння), формують об'єктивну сторону складу «адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у земельній сфері».

Суб'єктом «адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у сфері земельних відносин» постає фізична особа, що має окреслені державою повноваження, у зв'язку з проходженням такою особою служби в органах державної влади/місцевого самоврядування. До того, особа має бути визначена і у ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції».

Суб'єктивною стороною досліджуваного правопорушення є вина, що означає внутрішнє психічне ставлення осудної дієздатної особи до вчинених дій/бездіяльності, а також до шкідливих наслідків такого діяння. Вина може мати форму умислу чи необережності. Зазвичай, суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у

сфері земельних відносин містить ознаки умисного діяння. Так, суб'єкт вчиненого правопорушення усвідомлює протиправний характер вчиненого діяння, при цьому свідомо бажає чи хоча б припускає настання таких наслідків. До того ж, суб'єктивна сторона характеризується завжди прямим умислом[6].

Мається на увазі, що особа, яка вчинила діяння, що становлять склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у сфері земельних відносин, мала уявлення щодо протиправного характеру своїх дій чи бездіяльності, передбачили шкідливі наслідки свого протиправного діяння та знала про їх настання. Тож, жодне адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією у земельній сфері не вчиняється з необережності. Вина, мотив та мета вчиненого діяння, завжди є ознаками, що характеризують суб'єктивну сторону.

Окремим значущим складником у кваліфікації діяння як «адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у земельній сфері» є його доведеність як такого і встановлення безпосередньо мети діяння як обов'язкової частини «суб'єктивної сторони». У зв'язку з тим, що «природа корупції напряду пов'язана з корисливістю, невід'ємною частиною суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у земельній сфері, постає власне корислива мета як така, що спрямована на досягнення матеріальної чи іншої вигоди» [5, с. 35].

Отже, можна підсумувати, що адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією у земельній сфері є винною, протиправною поведінкою суб'єкта, що посягає на встановлений порядок управління у сфері, пов'язаній із земельними відносинами, і за яку законодавством передбачено відповідальність.

1.Актуальні питання протидії корупції в сфері земельних відносин. матеріали 3-го сесійного засідання робочої групи Національного Конвенту України та ЄС «Перспективи співробітництва України та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки»,

Національний інститут стратегічних досліджень. Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики. Український незалежний центр політичних досліджень. За підтримки Словацького фонду розвитку (Slovak Aid). 2011 р. **2.** Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. **3.** Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17/ed20160901>. **4.** Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 80731-X. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. **5.** Клок О. В. Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2019 р. 214. **6.** Сіра А. В., Корупція у сфері земельних відносин: дис., Національний університет біоресурсів та природокористування України, Київ - 2021 URL:https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dic_sira.pdf

УДК 349.6

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЛІСІВ

Фурманчук І.В., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),

Якимчук М.Ю.

к.пед.н., доцент кафедри спеціальних юридичних дисциплін

(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

Одним із найбільших національних багатств України є ліси. Їх роль в економіці, господарстві та екології важко переоцінити, адже ліси є основним джерелом деревини, лікарських і технічних сировин, паперового та меблевого виробництва. Беззаперечно, ліси є головними чинниками поліпшення клімату, місцем народження та перебування різних видів флори і фауни, захисту ґрунтів від вітрової та водної ерозії тощо.

Згідно із Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» Україна, за площею лісів та запасами деревини, держава з дефіцитом лісових ресурсів. Лісистість становить 15,9 відсотка території України і розміщена нерівномірно, від 3,7 відсотка у Запорізькій до 51,4 відсотка у Закарпатській областях, а оптимальним, за європейськими рекомендаціями, є показник лісистості 20 відсотків, для досягнення якого необхідно створити більше двох мільйонів гектарів нових лісів [1].

Мета статті – проаналізувати поняття та зміст правової охорони лісів.

Поняття та особливості здійснення правової охорони та захисту лісів у своїх працях висвітлили такі науковці, як Н. Бондарчук, А. Гетьман, Т. Єгорова, М. Заверюха, Л. Мендик, П. Томіленко та інші. Не зважаючи на значну кількість праць науковців, питання щодо значення правової охорони лісів вивчене недостатньо, адже воно постійно розвивається та змінюється.

На думку Л. Мендик, «правова охорона лісів є невід’ємною частиною природоохоронного процесу, який спрямований на охорону лише одного об’єкта природи – лісів. В основі правової охорони лісів – право як сукупність норм, що визначає її межі та методи. Тобто воно є визначальним елементом правової охорони лісів» [2].

Б. Єрофєєва зазначає, що правова охорона лісів є комплексом організаційних, правових та інших заходів щодо раціонального використання лісового фонду та лісів, що не входять до лісового фонду, збереження лісів від знищення, пошкодження, послаблення, забруднення та інших негативних впливів [3, с. 433].

Ми поділяємо думку М. Заверюхи, яка відзначає, що правові норми, які стосуються охорони лісів, фіксують межі активної поведінки людей щодо забезпечення цілей охорони лісів, встановлюють права й обов’язки суб’єктів лісоохоронних правовідносин, вносять узгодженість, організованість і порядок у систему охорони лісів і використання лісових ресурсів. Правова охорона лісів здійснюється під час застосування всіх правових норм, що пов’язані з охороною й використанням лісових ресурсів [4].

Аналіз наукових студій з досліджуваної проблеми дозволяє чітко виокремити правові норми, організаційні та правові заходи, спрямовані на раціональне використання та охорону лісового фонду.

Зауважимо, що всі норми у сфері охорони лісів можна поділити залежно

норми-принципи

норми-пріоритети

норми-правила

від змісту на такі види (див рис.1)

Рис.1. Види норм у сфері охорони лісі

Зазначимо, що норми-принципи забезпечують порядок і організованість у системі охорони лісів та використання лісових ресурсів.

На нашу думку, коли здійснюється правова охорона лісів, переважно повинні використовуватися норми-пріоритети правової охорони лісів, бо саме вони реалізують пріоритетні та актуальні напрямки і цілі в цій сфері.

Цікавою для нашого дослідження є думка Л.Мендик, який запропонував такий поділ норми-правила:

- *попереджувальні* (покликані попередити настання шкідливих наслідків в галузі охорони й раціонального використання лісових ресурсів);
- *заборонні* (вміщують заборону вчинення певних дій із метою недопущення спричинення шкоди лісам);
- *караючі* (передбачають міру відповідності за порушення вимог лісоохоронного законодавства);
- *зобов'язуючі* (покладають на суб'єктів правової охорони лісів певні обов'язки в галузі охорони лісів);
- *заохочуючі* (передбачають заходи морального та матеріального стимулювання за дотримання вимог охорони й раціонального використання лісових ресурсів);
- *дозволяючі* (надають можливість лісокористувачам використовувати лісові ресурси, передбачаючи їх права) та інші [2].

Згідно з статтею 86 Лісового кодексу України, організація охорони і захисту лісів передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на збереження лісів від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу, захист від шкідників і хвороб. Власники лісів і постійні лісокористувачі зобов'язані розробляти та проводити в установленій строк комплекс протипожежних та інших заходів, спрямованих на збереження, охорону та захист лісів. Перелік протипожежних та інших заходів, вимоги щодо

складання планів цих заходів визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства, органами місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень [5].

Отже, у визначенні поняття та змісту правової охорони лісів не існує однієї думки. Але, варто зазначити, що правова охорона лісів – це комплекс правових норм і правовідносин, пов’язаних із раціональним використанням, відтворенням та охороною лісів, задля збереження і підвищення екологічного (водоохоронного, захисного, санітарно-гігієнічного, оздоровчого, рекреаційного), естетичного, виховного, економічного значення.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв’язання усіх аспектів обраної проблеми. Перспектива подальшого дослідження може бути спрямована на поглиблене вивчення законодавства, яке регулює використання лісових ресурсів.

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>. **2.** Мендик Л. Поняття та особливості правової охорони лісів. *Держава і право*. 2009. №44. С. 448–452. **3.** Єрофєєв Б. В. Екологічне право Росії. М. : Юрист, 1996. 624 с. **4.** Заверюха М. Поняття охорони лісів, земель лісгосподарського призначення та основні заходи її здійснення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. №29. С. 237–240. **5.** Лісовий кодекс України : затверджений Законом України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.

УДК 349.6

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Чикун Т. М., здобувач вищої освіти першого рівня (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

науковий керівник: Швець О. М., к.ю.н., в.о. завідувача кафедри правових природоохоронних дисциплін, (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

Життя ОТГ наповнене безліччю випробовувань пов'язаних з благоустроєм власних земель, створенню окремих благ для кожного члена громади, та головне, забезпечення добробуту у всіх підконтрольним їм сферам. Але є одне, не менш важливе завдання, з яким ОТГ зобов'язані мати справу, і про яке незаслужено часом забувають — забезпечення реалізації екологічної політики України та екологічних прав громадян. На превеликий жаль, раніше проблемам екології приділяли не так багато уваги, і лише на хвилі останніх тенденцій та моди на збереження навколишнього середовища, ситуація дещо покращилась.

Основну інформацію, про екологічні проблеми та розвиток, тепер можна доволі легко знайти на офіційних сайтах різних громад. З науковими роботами, та окремими дослідженнями цього питання навпаки – віднайти важче, що дещо розчаровує, адже тема все ж дуже важлива.

На нашу думку, саме забезпечення охорони навколишнього середовища, та реалізації екологічних прав громадян є чи не найбільш проблемною річчю для кожної ОТГ. Мабуть кожен, з нас в своєму житті хоча б раз стикався з людиною, яка свято вірила, що невелика купка спаленого на задньому подвір'ї сміття не приведе до катастрофи. І дійсно – може здатись, що з одного такого несанкціонованого «багаття» (якщо воно звісно не стало причиною пожежі) ураження навколишнього середовища є невеликим. Але проблема основна в тому, що так думає не одна людина, а коли одночасно палає вже десять, сто, а за ним і тисяча сміттєвих куп – тут вже точно не до жартів.

Загалом проблема горіння сміття є чи не найбільш частою в списку «потребує вирішення». Чинників такого лиха доволі багато – першим можна назвати вивіз сміття. Звернувшись, до офіційних сайтів громад, було помічено в деяких з них відсутність централізованого вивозу побутових відходів у більшості населених пунктів громади. Ситуацію не покращують і люди, які часом взагалі не сплачують кошти за вивіз сміття. Дуже цікаву думку висловила Інна Войло, модератор заходів з екологічної освіти: «Як на мене, така ситуація пов'язана з відсутністю екологічної культури. Тобто, люди часто не розуміють чому вони повинні платити за вивіз сміття, адже набагато легше і

дешевше просто спалити його. «Так робили наші дідусі і бабусі, наші батьки, так роблять наші сусіди. Для чого придумувати велосипед?» – пояснюють люди. Водночас мало хто знає і задумується про шкоду такого способу утилізації [4]».

Ще одними чинниками «горіння» сміття, стали відсутність спеціально призначених, закритих від вітру точок з смітниками (норми облаштування яких чітко зазначені в ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій [1]»), де сміття можна зберігати без ризику, його розповсюдження по всій вулиці, та відсутність нормально облаштованих сміттєзвалищ. Довго не треба шукати. Ось для прикладу 16 Травня 2022 в місті Тлумач декілька діб гасили пожежу, а все через неправильне зберігання побутових відходів та відсутність можливості оперативно перероблювати сміття [2].

Окрім цього можна виділити не менш важливе питання, яке повторюється з року в рік – а саме паління трави (сухостою). Кожної весни це явище стає причиною величезних збитків для держави. Окрім цього від паління сухостою руйнується ґрунтовий покрив і вся його мікрофлора, знищується насіння і коріння рослин. Нерідко підпали сухої трави призводить до степових та лісових пожеж. Вплив на здоров'я не менш руйнівний – чадний газ може зменшувати кількість гемоглобіну в крові, подразнювати слизисту очей та носа. Тверді частки можуть провокувати навіть серцево-судинні захворювання [3]. В громадах ніби знайшли рішення боротьби з сухостоєм з користю – а саме компостування або мульчування. Тільки от кількість паліїв щороку не зменшується, що ще раз доводить важкість боротьби за збереження навколишнього середовища.

Ще однією проблемою для громад стало зменшення рівня ґрунтових вод. Чимало мешканців громади нарікає на постійне обміління річок та колодязів, пересихання боліт. Місцеві посадовці неодноразово вивчали це питання, щоб зрозуміти чи не впливають на таку ситуацію локальні фактори та прийшли до думки, що визначальним чинником є зміна кліматичних умов [4]. Але окремим фактором можна назвати і діяльність людини – це, звісно, штучне осушення

земельної ділянки для можливого будівництва, осушення боліт для створення нових територій під сільське господарство. Такі дії надзвичайно негативно впливають на навколишнє середовище - флору та фауну, що там існує.

Забруднення, води і повітря через роботу підприємств, на території ОТГ також є доволі поширеною проблемою. Загалом зливанням побутових відходів в річки та озера на території громади можуть займатися і місцеві жителі. І, якщо для контролю викидів з підприємств існує Державна екологічна інспекція, то проконтролювати протиправні діяння такого роду саме членів громади набагато важче. Поки запобіганням від зливання відходів є лише накладання штрафів, які не сильно впливають на зменшення таких випадків [5].

В окремий список екологічних проблем, можна виділити незаконну вирубку лісів на території громади, збирання червонокнижних видів рослин, браконьєрство та несанкціоноване видобування корисних копалин – тобто загалом, незаконне видобування природних благ. Поодинокі випадки таких діянь фіксувати дуже важко, тому на цей аспект, поки він не набуває стихійного характеру, громади часто закривають очі. В останні роки звісно ситуація трохи покращилась – збільшилась, як і свідомість громадян, щодо протиправності таких дій так і з'явилися нові можливості, щодо забезпечення контролю, над територією громади.

В кінці можна згадати з однієї сторони, не таку глобальну, але при тому не менш важливу проблему – а саме боротьба з амброзією та борщовиком. Обидві рослини, є дійсно небезпечними для людини. Особливо борщовик – «сік борщовика містить потенційно токсичні речовини, які миттєво підвищують чутливість шкіри до ультра-фіолетового опромінення. В зв'язку з цим, коли сік потрапляє на шкіру, утворюються фотохімічні дерматити, за глибиною аналогічні термічним опікам 1-2-3(А) ступеню. З'являються не одразу, а за кілька годин [5]». Громади мають бути надзвичайно обачними. Щодо цих рослин. Адже через свою необізнаність можуть постраждати, як і дорослі так і діти.

Таким чином, підсумовуючи результати нашого дослідження, стають зрозумілими масштаби відповідальності, яка лягає на плечі органів місцевого самоврядування, та громади в цілому. За екологію та екологічне законодавство, дуже люблять забувати, але таким чином ми робимо лише собі самі зло. Адже кому, як не нам проживати на цій планеті, а поки з неї ходу нікуди немає – тому не слід «плювати в колодязь з якого п'єш». Державі необхідно вдосконалювати всі аспекти моніторингу та контролю за дотриманням екологічного законодавства, та старатись всіма силами побороти названі в цьому дослідженні проблеми.

1. веб-сайт. URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/b_2_2_12/1-1-0-1802. 2. веб-сайт. URL: <https://blitz.if.ua/news/v-tlumachi-vzhe-drugu-dobu-gasyat-pozhezhu-na-smittezvalishchi>. 3. веб-сайт. URL: <https://ecoaction.org.ua/borotysia-z-paliiamy-travy.html>. 4. веб-сайт. URL: <https://www.prostir.ua/?news=yaki-ekolohichni-problemy-turbuyut-meshkantsiv-holobskoji-hromady>. 5. веб-сайт. URL: <https://ns-plus.com.ua/2019/07/10/zabrudnennya-richok-ukrayiny-prychyny-ta-naslidky/>. 6. Небезпечні рослини: борщовик. веб-сайт. URL: <https://velodim.kyiv.ua/novini/statti/borshchovyk.html>

УДК 349.6

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

**Сивицький В. С., аспірант (Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне)**

Загально відомо, що відходи життєдіяльності людства є суттєвим фактором негативного впливу на довкілля. Через це процеси поводження з відходами мають бути чітко врегульованими та регламентованими. Особливо важливе значення при цьому має адміністративно-правове врегулювання відносин у сфері поводження з відходами, оскільки наявність чітко визначених законом процедур утворення та утилізації відходів спрямоване на мінімізацію

їх негативних наслідків, а порушення встановлених правил тягне за собою покарання.

Склад нормативно-правової бази України у сфері поводження з відходами визначено законом України «Про відходи» (ст. 2). Відповідно до зазначеного закону, окрім нього самого: «законодавство про відходи складається із законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про поводження з радіоактивними відходами», «Про металобрухт», «Про житлово-комунальні послуги», «Про хімічні джерела струму», «Про ветеринарну медицину», «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції», Кодексу України про надра та інших нормативно-правових актів» [1]. На нашу думку, не варто також відкидати і Конституцію України, яка є основою законодавства України, і в нашому випадку гарантує право кожного громадянина на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище, а також закріплює обов'язок кожного «не заподіювати шкоду природі, відшкодовувати завдані збитки» [1]. Звісно зазначений перелік не претендує на безумовну повноту (вичерпність). Адже кожен із зазначених законів дуже часто відсилає до норм інших нормативно-правових актів. Відтак нормативно-правова база щодо врегулювання відносин у сфері поводження з відходами в Україні є досить громіздкою. Проте виникає ряд питань: На скільки існуюча база законів є повною? (Тобто чи достатньо конкретизовані всі аспекти поводження з відходами?) На скільки зазначена нормативно-правова база відповідає вимогам сучасності? Якою мірою нормативно-правова база України відповідає вимогам Європейського законодавства щодо поводження з відходами? Тощо.

У світлі європейського курсу України особливо важливим є адаптація вітчизняного законодавства до вимог ЄС.

Європейське законодавство, що регулює сферу поводження з відходами характеризується:

- детальною класифікацією відходів із врахуванням сучасних технологій виробництва;
- вимогою обов'язкового забезпечення роздільного збирання скла, паперу та картону, металу, полімерів, до 2025 року – текстилю, а також підготовки до повторного використання та перероблення;
- встановленням необхідності роздільного збирання біовідходів та забезпечення їх подальшого оброблення і перероблення;
- необхідністю застосування обробних технологій з метою зменшення обсягів відходів та їх небезпеки для довкілля;
- вимогою реєстрації та отримання відповідних дозволів організаціями або підприємствами, які планують здійснювати операції з оброблення відходів, їх збирання та транспортування на професійній основі.

Відтак, стає розуміло, що вітчизняна нормативно-правова база, що врегульовує відповідні відносини значною мірою не відповідає законодавству ЄС у цій сфері. Проте, перспективи розвитку законодавства України щодо поводження з відходами, та його наближення до міжнародних стандартів існують: діючий нині закон України «Про відходи» на протязі найближчого часу втратить свою чинність у зв'язку з перспективою прийняття нового закону «Про управління відходами», проект якого передбачає значне наближення норм поводження з відходами в Україні до міжнародних стандартів. Суттєва зміна норм щодо поводження з відходами зазначеним законом обумовить і зміну переліку нормативно-правових актів, що формують нормативно-правову базу поводження з відходами.

Варто зазначити, що радикальна зміна підходів до поводження з відходами обумовить появу ряду прогалин в законодавчому полі, і зумовить необхідність прийняття ще ряду нормативних актів. Зокрема, в умовах війни, яка наразі має місце на території України, не можна не згадати про військові відходи, оскільки їх кількість вже є значною на території України, а механізму їх утилізації/відновлення наразі немає. Крім того, значною є також кількість будівельних відходів, що утворюються внаслідок значних руйнувань будівель

та споруд після обстрілів. Викликає занепокоєння також і збільшення кількості побутових відходів в окремих регіонах, на які зросло навантаження внаслідок внутрішнього переміщення громадян, що постраждали від війни. Очевидно, що зазначені проблеми матимуть місце в Україні ще протягом тривалого часу, тому існує необхідність визначення механізму їх вирішення на законодавчому рівні.

Отже, правове регулювання сфери поводження з відходами в Україні потребує особливої уваги з боку правотворців. При цьому акцент правотворчого процесу має бути зосередженим на врахуванні міжнародного досвіду та досягнень у розвитку якісно нової системи поводження з відходами з використанням найкращих доступних технологій. Важливим фактором правотворення, на нашу думку, є врахування наукових досліджень та практичного досвіду фахівців досліджуваної сфери.

1. Про відходи : Закон України № 187/98-ВР від 05.03.1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text>. **2.** Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>